

Prezident İlham Əliyev SPECA ölkələrinin sərgisinin açılışında iştirak edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev noyabrın 22-də Bakı Ekspo Mərkəzində Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün BMT-nin Xüsusi Proqramı - SPECA həftəsi çərçivəsində Azərbaycanın xüsusi təşəbbüsü ilə keçirilən "SPECA Ölkələrinin Sərgisi: Dayanıqlı inkişaf üçün regional əməkdaşlıq" adlı sərginin açılışında iştirak edib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, iqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarov dövlətimizin başçısına sərgi ilə bağlı məlumat verdi.

Paytaxt Bakı Mərkəzi Asiya Ölkələrinin İqtisadiyyatları üçün BMT-nin Xüsusi Proqramı - SPECA həftəsinə ev sahibliyi edir. Proqrama üzv dövlətlər Azərbaycan, Qazaxıstan, Tacikistan, Qırğızıstan, Türkmənistan, Özbəkistan və Əfqanıstandır. 1998-ci ildə yaradılan proqrama Azərbaycan 2002-ci ildə qoşulub və birləşən fəal üzvlərindəndir. Proqramın məqsədi üzv dövlətlər arasında əməkdaşlığın inkişafı və dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyanın dəstəklənməsidir.

SPECA-nın yaradılmasının 25 illiyi münasibətilə təşkil olunan sərgi Azərbaycanın xüsusi təşəbbüsü ilə keçirilir. Bakı Ekspo Mərkəzinin 4 min kvadratmetrik sahəsini əhatə edən sərgidə ancaq SPECA ölkələrinin stendləri yer alır. Həmin stendlərdə Azərbaycan, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Tacikistan, Türkmənistan və Özbəkistandan dövlət müəssisələrinin və özəl şirkətlərin məhsullarının nümunələri nümayiş olunur. Bütün stendlər Azərbaycan tərəfindən vahid dizayn formatında quraşdırılıb.

Prezident İlham Əliyev "Azərxaç" ASC tərəfindən hazırlanan "Bizi birləşdirən dəyər" instalyasiyasının üzərindəki ağ örtüyü götürməklə sərginin rəsmi açılışını etdi. Bu instalyasiya SPECA ölkələrinin əməkdaşlıq əlaqələrini əks etdirir.

Sərginin Azərbaycan Milli Stendinin mərkəzində "Made in Azerbaijan" markası ilə istehsal olunan məhsullar nümayiş etdirilir. Burada Azərbaycanın 33 şirkətinin istehsal etdiyi spirtli içkilər, meyvə şirələri, konservləşdirilmiş məhsullar, qənaət məmulatları, qurudulmuş meyvələr, süd məhsulları, kosmetik vasitə çeşidləri və "ABAD"çı sənətkarların hazırladığı əl işləri təqdim olunur. Dövlətimizin başçısı Azərbaycan Milli Stendi ilə tanış oldu.

Milli Stend iqtisadi inkişaf, sənaye, kənd təsərrüfatı, rəqəmsal inkişaf və innovasiyalar, nəqliyyat infrastrukturunu və tranzit, energetika, müdafiə sənayesi, turizm, işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpası və inkişafı kimi istiqamətləri əhatə edir.

Müdafiə sənayesi naziri Vüqar Mustafayev dövlətimizin başçısına məlumat verdi ki, sərgidə nazirliyin müəssisələrində istehsal olunan müxtəlif növ atıcı silahlar, yaxınməsafəli döyüş vasitələri, minaatanlar, müxtəlif çaplı döyüş sursatları, pilotsuz uçuş aparatları və s. olmaqla 88 adda müdafiə təyinatlı məmulat nümayiş etdirilir. Əvvəlki sərgilərdən fərqli olaraq bu sərgidə ilk dəfə yeni yaradılan "AH-12,7" iriçaplı pulemyot da təqdim olunur.

Sərginin iqtisadi inkişaf blokunda ölkəmizin zəngin iqtisadi resursları, dayanıqlı və inklüziv inkişaf modeli, rəqəmsal iqtisadiyyatın inkişafı istiqamətində görülən işlər, iqtisadi-ticari əlaqələrə dair məlumatlar əksini tapıb. Blokda, həmçinin davamlı makroiqtisadi sabitliyi şərtləndirən amillərlə yanaşı, ölkə iqtisadiyyatına cəlb edilən investisiyalar, dövlətin dəstək mexanizmləri və reallaşdırılan dövlət proqramları barədə məlumat verilir. Qeyd olunur ki, son 20 il ərzində ölkəmizdə ümumi daxili məhsul istehsalı (ÜDM) 6,2 milyard ABŞ dollarından 78,7 milyard ABŞ dollarına çatıb, yeni ÜDM-in

real həcmi 4 dəfə artıb. Dövlət büdcəsinin gəlirləri isə 2002-ci ildə olduğu 0,9 milyard dollardan 20 dəfədən çox artaraq 18,01 milyard dollara yüksəlib. Stenddə ölkəmizin iqtisadi inkişaf göstəricilərindən bəhs edən videoçarx da nümayiş olunur.

Sənaye blokunda isə ölkədə aparılan uğurlu sənayeləşmə siyasəti nəticəsində əldə olunan nailiyyətlər, zəngin xammal resursları, sənaye istehsalının rəqəbat qabiliyyətinin yüksəldilməsi, sənayenin inkişaf istiqamətləri, eləcə də sənaye parkları və məhəllələri, qeyri-neft sənayesinin dinamik inkişafı barədə məlumatlar əks olunub. Diqqətə çatdırılır ki, 2002-2023-cü illərdə ölkədə 4 min 95 sənaye müəssisəsi yaradılıb. 2002-ci ildə sənayedə istehsal həcmi 1,6 milyard dollar olduğu halda, 2022-ci ildə bu rəqəm 10,4 milyard dollara çatıb.

Sərgidə "Azərbaycan Respublikasının işğaldan azad edilmiş ərazilərinə Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Proqramı"nın icrası istiqamətində görülən işlər, ərazilərin bərpası, milli iqtisadiyyata sürətli inteqrasiyanın, dayanıqlı inkişafının təmin olunması, ən müasir infrastrukturun qurulması, mədəni-tarixi abidələrin bərpası və layiqli yaşayış şəraitinin yaradılması istiqamətində həyata keçirilən genişmiqyaslı tədbirlərdən bəhs edilir. 2021-2023-cü illər ərzində 10 min kvadratkilometrden çox ərazidə bərpa-quruculuq işlərinin həyata keçirilməsinə dövlət büdcəsindən 7 milyard dollar vəsait ayrılıb.

Bu sərgidə Ümummilli Lider Heydər Əliyevə həsr edilən xüsusi stend də nümayiş olunur. Burada Ulu Öndərin 100 illiyinə həsr olunmuş videoçarx, Ulu Öndərin həyat və yaradıcılığında bəhs edən 11 kitabın nüsxəsi və markalar təqdim edilir. Bundan başqa, stenddə "AzerGold" QSC tərəfindən Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 100-cü ildönümü münasibətilə istehsal

edilən "100 il və onun fəvqündə bir irs" adlı qızıl sikkə də nümayiş olunur.

Dövlətimizin başçısı SPECA-nın digər üzv dövlətlərinin - Qazaxıstanın, Qırğızıstanın, Tacikistanın, Türkmənistanın və Özbəkistanın stendləri ilə tanış oldu. Stendlərdə üzv ölkələrdə istehsal olunan məhsullar nümayiş etdirilir.

Qeyd edək ki, sərginin məqsədi iştirakçı ölkələrin iqtisadi potensialını nümayiş etdirmək, birlikdə qarşılıqlı faydalı tərəfdaşlıq imkanlarını müzakirə etmək və üzv dövlətlər arasında regional iqtisadi əməkdaşlığı gücləndirməkdir.

Mərkəzi Asiya ölkələri və Azərbaycan iqtisadiyyatı, demokratiyası və geosiyasi potensialı ilə dünya siyasətində strateji əhəmiyyətə malik vahid tarixi-mədəni və coğrafi regiondur. Son dövrlər dövlət başçılarının qarşılıqlı səfərləri ölkələr arasında iqtisadi əməkdaşlığın ikitərəfli formatda inkişafını təşviq edir. Eyni zamanda, bu regionun beynəlxalq arenada artmaqda olan nüfuzu ölkələrimizin sıx əməkdaşlığını labüd edir. Bu baxımdan SPECA çərçivəsində fəaliyyət çoxtərəfli əməkdaşlığın inkişafı üçün müsbət zəmin yaradır.

Sərgidə İqtisadiyyat Nazirliyi və "Azərxaç" ASC-nin təşkilatçılığı ilə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illiyinə həsr olunmuş "Triptix" üçlü xalça kompozisiyası təqdim olunur. Burada, həmçinin "44" kolleksiyası da nümayiş olunur. Bu xovlu xalça kolleksiyası "Qasımuşağı" adlı Qarabağ xalçasının nadir kompozisiyasından ilhamlanaraq məhdud sayda - 44 ədəd toxunub.

Sərginin açıq sahəsində iştirakçı ölkələr tərəfindən nəqliyyat vasitələri, həmçinin sənaye, kənd təsərrüfatı, müdafiə sənayesi, energetika və digər sahələrə aid avadanlıqlar və ağır texnikalar nümayiş olunur.

Sərginin sonunda sahibkarlar üçün biznes-forumun keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Nobel mükafatına aparan yolun dərsləri: mif, reallıqlar, uğurlar və çağırışlar

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətinin təşkilatçılığı ilə "Nobel mükafatına aparan yolun dərsləri: mif, reallıqlar, uğurlar və çağırışlar" mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans keçirilib.

Tədbirdə **AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli** "Nobellər və Nobel mükafatı: dünya təcrübəsi, Azərbaycan reallıqları və qarşıda duran vəzifələr" mövzusunda giriş nitqi ilə çıxış edib. Akademik İsa Həbibbəyli qeyd edib ki, Nobel mükafatı artıq bir əsrdən artıq müddətdir dünyanın ən nüfuzlu mükafatı ünvanını qoruyub saxlayır. Elmi konfransın keçirilməsində əsas məqsəd Nobel mükafatı ilə bağlı dünya təcrübəsini, Nobel mükafatına aparan yolun çətinliklərini, maneələrini, psixoloji eyniyasını aydınlaşdırmaq, uğurlarını, çağırışlarını gənc alimlərə, yeni nəsillərə çatdırmaq, alimlərimizi, yazıçılarımızı Nobel mükafatının təqdim etdiyi elmi istiqamətlərə doğru yönləndirməkdən ibarətdir.

Nobel mükafatının Alfred Nobelin vəsiyyəti əsasında, bəşəriyyətə xidmət etmək üçün təsis olunduğunu deyən akademik İsa Həbibbəyli Nobel qardaşlarının öz kapitalarını nəsiləndirən qalan miras vasitəsi ilə deyil, elmi-intellektual idrak əsasında, dünyamiqyaslı elmtutumlu ideyaları müəyyən edib həyata keçirmək yolu ilə yaratdıqlarını söyləyib. Bildirib ki, Panama kanalı ilə bağlı layihənin uğursuzluğa düşməsi, Stokholm yaxınlığında Nobellərə məxsus zavodun partlaması kimi məhrumiyyətlər Alfred Nobelin qarşısını ala bilməmiş, nəticədə nitroqliserinin, dinamitin kəşfi, tüstüsüz barıtın tərkibinin tapılması kimi bir çox kəşflər meydana çıxmışdır. "Nobel mükafatının və Nobel qardaşlarının nüfuz qazanmasının başqa bir mühüm səbəbi də bəşəriyyətin elmi-intellektual potensialını inkişaf etdirilməsi sahəsində istiqamətləndirmək olmuşdur. Nobel ailəsi Nobel mükafatını təsis etməklə öz kapitalarını bəşəriyyətin mənəvi sərvətlərinin inkişaf etdirilməsinə doğru istiqamətləndirməklə gələcək böyük ixtira və kəşflərə yol açmışlar" - deyər akademik İsa Həbibbəyli bildirib.

Bir sıra mənbelərə görə, Nobel qardaşlarının sərvətlərinin 12-17 faizinin və hətta bir qədər çox hissəsinin Azərbaycan nefti hesabına formalaşdığını deyən AMEA rəhbəri bundan irəli gələrək bir çox soydaşlarımızın za-

man-zaman Nobel mükafatının Azərbaycana verilməməsindən narazı qaldıqlarını, hətta Xalq şairi Məmməd Arazın bununla bağlı bir şeir yazdığını da bildirib. Qeyd edib ki, Nobel mükafatının qazanılması üçün onun ətrafındakı eyniyadan çəkinərək bir çox alimlərimiz mükafatı əlçatmaz hesab etmişlər: "Məqsədimiz bu istiqamətdə mifləri, mövcud stereotipləri qırmaq, eyniyarı aradan qaldırmaqdır. Biz də qətiyyətlə Nobel mükafatına gedən yolun dərslərindən nəticə çıxarmalı, dünya təcrübəsini diqqətlə öyrənməli, elmimizi inkişaf etdirməklə irəliyə doğru addımlamalıyıq."

AMEA rəhbəri qeyd edib ki, 1940-cı ildə tibb elmləri doktoru Fatma Rəhimova Vəlixanın namizədliyi Nobel Komitəsində qeydə alınsa da, ikinci dünya müharibəsinin başlamasına görə mükafatlandırma həmin illərdə dayandırılıb. Daha sonra yüksək oktanlı benzinin kəşfinə görə, akademik Yusif Məmədəliyevin namizədliyi irəli sürülsə də, Sovetlər İttifaqının rəhbərliyindəki Anastas Mikoyan və marşal Baqramyan kimi məkrli ermənilərin əsassız iddialarından sonra bolşevik rəsmiləri bu təqdimata mane olub. Həmçinin akademik Mustafa Topçubaşovun da qəlpələri rentgen etmədən tapan və səhra xəstəxanalarında əməliyyatlarda yüksək effektivlik alınmasına imkan verən nailiyyətlərinə görə Nobel mükafatına namizədliyinin qeydə alındığı barədə məlumatlar vardır. Müasir dövrdə isə 2012-ci ildə Xalq yazıçısı Kamal Abdullanın "Yarımqıç əlyazma" əsəri Nobel mükafatına təqdim olunaraq qeydiyyata alınmışdır. Bir sıra başqa təşəbbüslər də olmuşdur. Ümumilikdə Nobel mükafatının təqdim olunmağa başladığı 1901-ci ildən indiyə kimi 10 nəfərə yaxın namizədimiz bu mü-

kafata iddia edib", - deyər akademik İsa Həbibbəyli söyləyib.

Son illərdə Nobel üzrə ədəbiyyat və sülh mükafatları nəzərə alınmazsa, fizika, kimya, fiziologiya və tibb üzrə mükafatların daha çox kollektiv əməyin, eləcə də elmlərin qarşılıqlı əlaqəsi nəticəsində qazandığını vurğulayan AMEA prezidenti Azərbaycan elmində təcrübədən yararlanmağın önəminə toxunub.

Nobel mükafatının təqdim edildiyi mövzular və problemlərin bu gün dünya elminin müasir prioritetləri olduğunu deyən akademik İsa Həbibbəyli Akademiyanın, alimlərimizin həmin istiqamətləri yaxından izləmələrini, imkan daxilində elmimizin həmin istiqamətlərə doğru inkişaf etdirilməsini əhəmiyyətli sayıb.

Ulu Öndərin açdığı yollarda Prezident İlham Əliyevin liderliyi ilə bu gün Azərbaycanın öz inkişafının ən yüksək intibah dövrünü yaşadığını bildiren AMEA rəsmisi alimlərimizin ölkəmizin gələcək innovativ inkişafına dəstək verməyə davam edəcəklərini, elmimizin dünya elmi ilə inteqrasiyası istiqamətində atılan addımların bundan sonra da gücləndiriləcəyini deyib. Qeyd olunub ki, illərlə elmdə mövcud olmuş miflərin, stereotiplərin, köhnə metodların sındırılması və dünya elminin prioritetlərinə və ölkəmizin reallıqlarına doğru hədəflənməklə mühüm nəticələr əldə etmək mümkün olacaqdır. O, həmçinin Nobel mükafatına həsr edilmiş beynəlxalq elmi konfransda Akademiyanın gənc alimlərinin geniş tərkibdə təmsil olduqlarını müsbət qiymətləndirib.

Sonra Nobellər ailəsinə və Nobel mükafatına həsr edilmiş film nümayiş olunub.

Filmin nümayişindən sonra çıxış edən **Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədr müavini, Xalq**

yazıçısı Çingiz Abdullayev Nobel mükafatı alanların 90 faizinin əsərlərinin ingilis dilində olduğunu və ya tərcümə edildiyini söyləyib. Qeyd edib ki, Azərbaycandan olan namizədlərin də dünyada tanınması, Nobelə namizədliklərinin təqdim edilməsi üçün kitablarının yüksək səviyyədə tərcümə olunmuş ingilis dilində olması vacib şərtidir.

Azərbaycanın haqq mübarizəsindən və suverenliyini tam bərpa etməsini xüsusi vurğulayan Çingiz Abdullayev Vətən müharibəsində və bir günlük hərbi əməliyyatda Müzəffər Ali Baş Komandanın liderliyi ilə qəhrəman ordumuzun heç bir mülki şəxsə, uşaqlara, qadınlara və qocalara zərər vermədən işğalçılığa son qoyduğunu və ədalətli müharibə apardığını söyləyib və bu humanist mövqedən irəli gələrək Prezident İlham Əliyevin namizədliyinin Nobel Sülh mükafatına təqdim olunmasını təklif edib.

Daha sonra **AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun direktoru, professor Kerim Şükürov** "Nobel qardaşlarının Azərbaycanda fəaliyyəti və neft gəlirləri", **Elm və Təhsil Nazirliyinin Neft və Kimya Prosesləri İnstitutunun direktoru, akademik Vaqif Abbasov** "Nobel mükafatı: qaydalar və fərqli yanaşmalar", **AR Nazirlər Kabinetinin şöbə müdiri, professor Elşən Hacızadə** "Nobel mükafatı: kuryoz-odioz hadisələr və müasir yanaşmalar" və **Milli Məclisin deputatı Etibar Əliyev** "Nobel mükafatı: gerçəkliklər və fərqli baxışlar" mövzusunda məruzə ediblər.

Sonra **Milli Məclisin deputatı Səməd Seyidov** və **Türkiyənin Elmi və Texnoloji Tədqiqat Şurasının (TÜBİTAK) Milli Akademik Şəbəkə və İnformasiya**

Mərkəzinin (ULAKBİM) rəhbəri Mehmet Mirat Satoğlu çıxış edərək beynəlxalq elmi konfransın əhəmiyyətindən danışaraq mülahizələrini səsləndiriblər.

Beynəlxalq konfransın ikinci hissəsində **AMEA-nın birinci vitse-prezidenti v.i.e., akademik Arif Həşimov** "Fizika üzrə Nobel mükafatları: iddiaçılar və laureatlar", **AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik Dilqəm Tağıyev** "Kimya üzrə Nobel mükafatları və namizədlər arasından seçim. Nobel Komitəsinin baxışı", **AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik İradə Hüseynova** "Fiziologiya və tibb elmləri üzrə Nobelçilərin kəşfləri və əsas elmi istiqamətləri" və **Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin rektoru, professor Ədalət Muradov** "Nobel Mükafatı Komitəsinin iqtisadiyyat üzrə prioritetləri və uğurları" mövzusunda məruzələri dinlənilib.

Daha sonra **MDB üzrə Nobel Mükafatı Beynəlxalq İnformasiya Mərkəzinin vitse-prezidenti olmuş tarix elmləri doktoru Bəybalə Ələsgərov** çıxış edib.

Tədbirdə, həmçinin **MAQATE-nin Azərbaycanlı təmsilçisi Baxtiyar Siracovun** və **Nobel Sülh mükafatı laureatı Muhammad Yunusun** onlayn videomüraciətləri dinlənilib, **Nobel mükafatı laureatı Əziz Səncərin** AMEA-ya ünvanladığı məktub oxunub.

Sonda AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli yekun sözü ilə çıxış edərək "Nobel mükafatına aparan yolun dərsləri: mif, reallıqlar, uğurlar və çağırışlar" mövzusunda keçirilən beynəlxalq elmi konfransın əhəmiyyətini vurğulayıb, Nobel mükafatına gedən yolun təcrübəsinin və dərslərinin öyrənilməsinə və yaradıcı yanaşmaları vacib sayıb, elmi konfrans materiallarının "Elm" nəşriyyatında nəşr ediləcəyini diqqətə çatdırıb.

Akademik İsa Həbibbəyli 20 il ərzində Azərbaycanı bütün sahələrdə hərtərəfli şəkildə inkişaf etdirən, xalqımıza böyük tarixi Zəfərlər qazandıran, beynəlxalq sülh, təhlükəsizlik və əməkdaşlığa mühüm töhfələr verən, ən böyük mükafatı doğma xalqının dönməz etimadından, birlik və həmrəyliyindən olan ölkə rəhbərinin ən yüksək beynəlxalq mükafatlara layiq görülməsini xalqımızın və Akademiya kollektivinin də ən böyük arzusu olduğunu bildirib.

Yeniləşən Akademiyanın rəqəmsal elektron bazası sürətlə inkişaf etdirilir

TÜBİTAK-ın AMEA ofisi yaradılıb

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyətində Türkiyənin Elmi və Texnoloji Tədqiqat Şurasının (TÜBİTAK) Milli Akademik Şəbəkə və İnformasiya Mərkəzinin (ULAKBİM) rəhbəri Mehmet Mirat Satoğlu ilə görüş keçirilib.

AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli tədbiri giriş sözü ilə açaraq Azərbaycan və Türkiyə arasında bütün sahələrdə olduğu kimi, elm sahəsində də əməkdaşlığın yüksək tempdə inkişaf etdiyini xüsusi vurğulayıb. AMEA rəhbəri müasir dövrün qlobal çağırışlarına uyğun olaraq son bir il ərzində Akademiyada elmi elektron informasiya şəbəkəsinin yenilənməsi və onun ilkin nəticələri barədə ətraflı məlumat verib. AMEA-nın Rəyasət Heyətində və qurumun bütün elmi-tədqiqat müəssisələrində daxili imkanlar hesabına "Elektron Akademiya" şöbələrinin yaradıldığını diqqətə çatdıran akademik İsa Həbibbəyli bu sahədə qarşıda duran vəzifələrdən danışib. Türkiyənin Atatürk Mədəniyyət, Dil və Tarix Yüksək Qurumu, TÜBA, TÜBİTAK kimi nüfuzlu akademik qurumları ilə AMEA-nın elmi əməkdaşlıq əlaqələrinin genişləndirilərək daim yüksələn xətlə inkişaf etdiyini qeyd edən Akademiya rəhbəri qardaş ölkənin elmi təşkilatları ilə mövcud əlaqələrin bu gün daha da genişləndirilməsinin əhəmiyyətini vurğulayıb. Xüsusilə TÜBİTAK-la mövcud əməkdaşlığın perspektivlərini diqqətə çatdırıb, Şuranın tərkibində fəaliyyət göstərən Milli Akademik Şəbəkə və İnformasiya Mərkəzi (ULAKBİM) ilə

yeni əlaqələrin yaradılmasının mühüm əhəmiyyət kəsb etdiyini bildirdi. ULAKBİM-in rəhbəri Mehmet Mirat Satoğlunun AMEA-nın bir sıra elmi müəssisələrində Elektron resurslar üzrə şöbələrin fəaliyyət sahələri ilə tanışlığını yüksək dəyərləndirən akademik İsa Həbibbəyli qarşılıqlı elmi əlaqələrin bundan sonra da genişləndiriləcəyinə, qısa müddətdə gözlənilən nəticələrin alınacağına əminliyini bildirdi. AMEA rəhbəri bu mənada TÜBİTAK-ın AMEA ofisinin yaradılmasının səmərəliliyini vurğulayaraq böyük əhəmiyyətini diqqətə çatdırıb.

Sonra AMEA Rəyasət Heyəti aparatının "Elektron Akademiya" şöbəsinin müdiri, riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Fariz İmranov çıxış edərək bu ilin əvvəllərində AMEA-da yaradılmış Rəqəmsal Elektron Bazanın fəaliyyəti barədə ətraflı məlumat verib. Artıq bir ne-

çə ay ərzində bir sıra elmi jurnalların elektron bazaya daxil edildiyini, elmi şəbəkə və elektron platformalarda Akademiya alimlərinin qeydiyyatlarının artdığını, elmi əsərlərin yerləşdirildiyini və nəticə etibarilə istinadların da sayının çoxaldığını diqqətə çatdıran Fariz İmranov elmi-tədqiqat müəssisələrində elektron elmin vəziyyəti, bu sahə üzrə ixtisaslaşan əməkdaşların fəaliyyəti barədə geniş söhbət açıb, beynəlxalq platformaların təcrübəsindən yararlanmaqla qarşıda duran vəzifələri diqqətə çatdırıb.

Daha sonra Türkiyənin Elmi və Texnoloji Tədqiqat Şurasının (TÜBİTAK) Milli Akademik Şəbəkə və İnformasiya Mərkəzinin (ULAKBİM) rəhbəri Mehmet Mirat Satoğlu çıxış edib. O, təmsil etdiyi qurumun fəaliyyət istiqamətlərindən danışaraq müxtəlif elm sahələri üzrə nəşr etdikləri tərcümə kitabla-

rı, elmi jurnalların işi və onların qarşısına qoyulmuş tələblər, eləcə də keçirilən tədbirlər, ölkədaxili və beynəlxalq layihələr barədə ətraflı məlumat verib. TÜBİTAK-ın AMEA ofisinin yaradılmasını mühüm hadisə kimi qiymətləndirən Mehmet Mirat Satoğlu təmsil etdiyi qurumla Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası arasında əlaqələrin daha da genişləndiriləcəyini diqqətə çatdırıb. Türk indeksi ilə xüsusi elmi bazanın yaradılmasını hədəfləyən TÜBİTAK-ın rəqəmsal elmi platformasına tezliklə AMEA-nın nəşrlərinin də inteqrasiya olunacağına əminliyini ifadə edib.

AMEA-nın vite-prezidentləri - akademik Rasim Əliquliyev, akademik İradə Hüseynova, akademik Gövhər Baxşəliyeva, həmçinin AMEA-nın Naxçıvan Bölməsinin sədri, akademik İsmayıl Hacıyev, Respublika Seysmoloji Xidmət Mərkəzinin direktoru, AMEA-nın

müxbir üzvü Qurban Yetirmişli, Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun direktoru v.i.e., tarix üzrə fəlsəfə doktoru Fərhad Quliyev və başqaları çıxış edərək tədbirin əhəmiyyətini xüsusi vurğulayıb, Azərbaycanla Türkiyənin elmi qurumları arasında mövcud əlaqələrin yeni müstəviyə qədəm qoymasının perspektivlərindən danışaraq bu əməkdaşlıqdan hər iki ölkə alimlərinin faydalanacağına və dünya elminə daha sürətlə inteqrasiya olunacağına əminliyini bildirib, fikir və mülahizələrini səsləndiriblər.

Tədbirdə AMEA Rəyasət Heyətinin üzvləri, Rəyasət Heyəti aparatının şöbə müdirləri, elmi-tədqiqat müəssisələrinin direktorları və müavirləri, institutların Elektron informasiya sahəsi üzrə fəaliyyət göstərən şöbələrinin əməkdaşları, programçılar və gənc alimlər iştirak ediblər.

Akademik İsa Həbibbəyli ULAKBİM-in rəhbəri Mehmet Mirat Satoğlu ilə görüşüb

AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli Türkiyənin Elmi və Texnoloji Tədqiqat Şurasının (TÜBİTAK) Milli Akademik Şəbəkə və İnformasiya Mərkəzinin (ULAKBİM) rəhbəri Mehmet Mirat Satoğlu ilə görüşüb.

AMEA Rəyasət Heyətində keçirilən görüşdə çıxış edən akademik İsa Həbibbəyli bu gün Azərbaycanla Türkiyə arasında əsrlərə söykənən dostluq qarşılıq münasibətlərinin özünün ən yüksək dövrünü yaşadığını, bütün sahələrdə sıx əməkdaşlıq edildiyini, bu əlaqələrin bütün dünya üçün örnək olduğunu söyləyib. Qeyd edib ki, Prezident İlham Əliyevin və Prezident Rəcəb Tayyib Erdoğanın səyləri nəticəsində ölkələrimiz arasındakı sıx münasibətlər Türk dünyasının, eləcə də Türk Dövlətləri Təşkilatının canlanmasına təkan verib.

Ölkə rəhbərlərimizin açdığı geniş meydanlar çərçivəsində AMEA ilə TÜBİTAK arasında da münasibətlərin yüksələn xətlə inkişaf etdiyini bildiren akademik İsa Həbibbəyli qurumun başqanı Hasan Mandalınlı dəfələrlə Akademiyada olduğunu,

keçirilən görüşlərdə, konfranslarda iştirak etdiyini, eyni zamanda AMEA rəhbərliyinin də Türkiyədə TÜBİTAK-ın ofisini ziyarət etdiyini diqqətə çatdırıb.

Ölkə başçısının "Azərbaycan Respublikasında elm və təhsil sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı bəzi tədbirlər haqqında" Fərmanı ilə Akademiyada struktur islahatlarının aparıldığını qeyd edən akademik İsa Həbibbəyli yaranmış yeni şəraitdə AMEA ilə TÜ-

BİTAK arasında yeni əməkdaşlıq protokolunun imzalanmasının zəruriliyini vurğulayıb, hazırda bu istiqamətdə işlərin yekunlaşmaq üzrə olduğunu deyib.

AMEA-nın tarixi ənənələrinin davam etdirilməsi və müasir dünya elmi məkanında mövcud nüfuzunu qoruması üçün yeniləşən Akademiya hərəkətinə başlanıldığını deyən akademik İsa Həbibbəyli MDB məkanında ilk dəfə olaraq AMEA-da "Elektron Akademiya" şöbəsinin

yaradıldığını, eləcə də elmi müəssisə və təşkilatlarda Elektron xidmətlər şöbələrinin təşkil edildiyini, saytlarının və jurnallarının təkmilləşdirildiyini, alimlərimizə istinadların sayının artırılması məqsədilə "Google scholar"da akademik profillərinin açıldığını, məqalələrə DOI identifikatorunun verilməyə başlandığını söyləyib.

Qeyd edib ki, bu gün Akademiyada 30-a yaxın jurnal çap olunur və onların ULAKBİM-in nüfuzlu Dergi Park elektron baza reyestrinə daxil edilməsi alimlərimizin elmi nailiyyətlərini dünyaya çıxarılmasına mühüm töhfə verəcək.

Akademik İsa Həbibbəyli çıxışının sonunda Türk dünyasının TÜBİTAK kimi dünyada böyük nüfuza malik qurumunun mövcudluğunun qürurverici olduğunu deyib və AMEA-nın bütün istiqamətlərdə əməkdaşlığa dəstək verəcəyini söyləyib.

Sonra çıxış edən ULAKBİM-in rəhbəri Mehmet Mirat Satoğlu AMEA-da olmaqdan məmnunluğunu dilə gətirib, dəvətə görə akademik İsa Həbibbəyliyə təşəkkür edib. Azərbaycanda elmə, təhsilə yüksək qiymət verildiyini deyən Mehmet Mi-

rat Satoğlu AMEA ilə əməkdaşlıqda maraqlı olduqlarını bildirib, daha sonra ULAKBİM-in Dergi Park elektron baza reyestrinin yaranma tarixindən və jurnalların yerləşdirilməsi üçün mövcud tələblərdən danışdı.

Qeyd edək ki, görüşdə, həmçinin AMEA-nın birinci vitse-prezidenti v.i.e., akademik Arif Həşimov, AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik İradə Hüseynova, AMEA Rəyasət Heyəti aparatının Xarici əlaqələr və beynəlxalq təşkilatlarla iş şöbəsinin müdiri, biologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Esmira Əlirzayeva, "Elektron Akademiya" şöbəsinin müdiri, riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Fariz İmranov, ictimaiyyətə əlaqələr, mətbuat və informasiya şöbəsinin müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Ağahüseyn Şükürov, Elm və təhsil şöbəsinin müdiri, texnika elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Hüseyn Hüseynov və İnsan resursları şöbəsinin müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Aynur Mahmud da iştirak ediblər.

Daha sonra qonaq AMEA-nın Rəyasət Heyətinin binası və "Elektron Akademiya" şöbəsinin iş şəraiti ilə tanış olub.

Sonda xatirə şəklə çəkdirilib.

Akademik Cəlal Əliyev qiraətləri

AMEA-nın Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsi və AR ETN Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun təşkilatçılığı ilə görkəmli alim və ictimai-siyasi xadim, akademik Cəlal Əliyevin 95 illik yubileyinə həsr edilmiş "Fotosintez, ətraf mühit və bitkilərin məhsuldarlığı" mövzusunda akademik Cəlal Əliyev qiraətləri keçirilib.

Tədbirdə AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik İradə Hüseynova, AMEA-nın müşaviri, akademik Qərib Məmmədov, AMEA-nın Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsinə daxil olan elmi müəssisə və təşkilatların baş direktorları, bölmənin üzvləri, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunun əməkdaşları, eləcə də Beynəlxalq İpək Yolu Elmlər Akademiyasının üzvü, Macarıstanın Seged şəhərinin HUN-REN Bioloji Tədqiqat Mərkəzinin fəxri professoru, Ostrava Universitetinin dövlətli professoru Gyoza Qarab, həmçinin gənclər və aidiyyəti şəxslər iştirak edəblər.

Əvvəlcə tədbir iştirakçıları I Fəxri Xiyabanda xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin və akademik Cəlal Əliyevin məzarlarını ziyarət edib, abidələri önünə gül dəstələri qoyaraq ehtiramlarını bildirdilər.

Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunda keçirilən tədbiri giriş sözü ilə açan AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli bildirdi ki, ölkəmizdə biologiya elminin yeni istiqamətlərinin təşəkkülündə və inkişafında akademik Cəlal Əliyevin misilsiz xidmətləri olub. Qeyd edib ki, görkəmli alim məşğul olduğu bütün sahələrdə yüksək nailiyyətlər əldə edib və elmə, ictimai mülhətə, insanlara daim ciddi münasibət bəsləyib.

Ölkəmizdə bioinformatika, molekulyar biologiya, fotosintez kimi elm sahələrinin akademik Cəlal Əliyevin adı ilə bağlı olduğunu deyən AMEA prezidenti vurğulayıb ki, görkəmli alimin mühüm xidmətlərindən biri də bioloji məhsuldarlığın praktik fəaliyyətdən yüksək elmi təbii səviyyəyə qaldırılmasıdır. "Akademik Cəlal Əliyevin elmi ideyaları, nəzəriyyələri öz sağlığında xalqa xidmət edən bir sərvətə çevrilməmişdir. Azərbaycanın böyük əkin sahələrində Cəlal Əliyevin rəhbərliyi altında əldə olunmuş mühüm elmi nailiyyətlərin praktik sınağı həyata keçirilib, yüksək məhsuldarlıq alınmışdır".

Akademik Cəlal Əliyevin Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutu, Botanika İnstitutu və Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunun fəaliyyətində mühüm xidmətləri olduğunu deyən AMEA rəhbəri alimin yaratdığı elmi məktəbin yetimlərinin bu gün həmin müəssisələrdə uğurla çalışaraq Azərbaycan elminin inkişafına xidmət etdiklərini söyləyib. Qeyd edib ki, Cəlal Əliyev elmi məktəbinin işığında yetişmiş kadrların özünəməxsus xüsusiyyətlərindən biri də onun yetimlərinin məşğul olduqları sahələr üzrə mahir bilicilər olmasıdır.

Görkəmli alimin ictimai-siyasi mühitdə də öz xarakteri ilə seçildiyini deyən AMEA prezidenti akademik Cəlal Əliyevin daim dövlətçiliyimizə, azərbaycançılığa, Heydər Əliyevçiliyə sadıq olduğunu, ölkəmizin keçid dövründə xaosdan xilasında Ulu Öndərə mühüm dəstək verdiyini bildirdi.

Alimin Akademiyanın da inkişafında xüsusi rolu olduğunu qeyd edən akademik İsa Həbibbəyli vurğulayıb ki, akademik Cəlal Əliyev AMEA Rəyasət Heyətinin üzvü və Biologiya Elmləri Bölməsinin akademik-katibi kimi elminin inkişafı üçün zəruri qərarların qəbulunda yaxından iştirak etmişdir.

Akademik İsa Həbibbəyli çıxışının sonunda qeyd edib ki, akademik Cəlal Əliyevin ideyaları bu gün də onun yetimlərinin tərəfindən yaşadırlar, görkəmli alimin idealları işığında Azərbaycan elminin gələcək kadrları hazırlanır.

Sonra AMEA-nın vitse-prezidenti, Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun baş direktoru, akademik İradə Hüseynova "Akademik Cəlal Əliyevin fotosintez elminə verdiyi töhfələr: fundamental prinsiplərdən məhsuldarlıq proseslərinin idarə olun-

masına qədər" mövzusunda məruzə ilə çıxış edib.

Alimin tərcümeyi halını diqqətə çatdıran akademik İradə Hüseynova bildirdi ki, Əməkdar elm xadimi, AMEA-nın həqiqi üzvü, Rusiya Kənd Təsərrüfatı Elmləri Akademiyasının, Ukrayna və Belarus Aqrar Elmlər Akademiyalarının xarici üzvü Cəlal Əliyev 1928-ci ildə Naxçıvan şəhərində anadan olub, 1946-cı ildə Naxçıvan Pedaqoji İnstitutunun Təbiət elmləri fakültəsini, 1951-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) Biologiya fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirib.

Qeyd edib ki, alimin "Buğdanın inkişafına və məhsuldarlığına mikroelementlərin təsiri" mövzusunda fəlsəfi və "Bitkilərin fotosintez fəaliyyəti, mineral elementlərlə qidalanması və məhsuldarlığı" adlı doktorluq işi ciddi elmi problemlərin həllinə həsr olunub. Diqqətə çatdırıb ki, Azərbaycanda kənd təsərrüfatı biologiyası və bitkilərin seleksiyası sahəsində yeni elmi nəzəriyyənin formalaşdırılması akademik Cəlal Əliyevin mühüm xidmətlərindən biridir və o, ilk dəfə təcrübi yolla yeni intensiv tipli sortların yaradılmasına və tətbiqinə imkan verən fundamental elmi sahə tədqiqatlarının yeni formada vəhdətini, inteqrasiyasını yaratmışdır.

Akademik İradə Hüseynova vurğulayıb ki, qiymətli fotosintez əlamətlərinin irsən keçməsinin və ümumiyyətlə, irsiyyətin öyrənilməsi, genotiplərin donor xüsusiyyətlərinin aşkar olunması və ən başlıcası "ideal" tiyə yaxın sortların yaradılması üzrə məqsədyönlü seleksiya işlərinin kompleks şəkildə həyata keçirilməsi onun adı ilə sıx bağlıdır.

Cəlal Əliyevin təşəbbüsü ilə ölkəmizdə biologiyanın yeni istiqamətləri

nin - molekulyar biologiya, molekulyar genetik, gen və hüceyrə biotexnologiyası, riyazi biologiya, kompüter biologiyası və bioinformatika sahələrinin inkişaf etdiyini deyən məruzəçi alimin yetimlərinin bu gün dünyanın aparıcı universitetlərində çalışdıklarını söyləyib.

Akademik Cəlal Əliyevin təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə keçirilən beynəlxalq konfransları diqqətə çatdıran nətiq alimin yaratdığı elmi məktəbin bu gün onun tələbələri tərəfindən yaşadıqları inkişaf etdirildiyini bildirdi.

Daha sonra professor Gyoza Qarab akademik Cəlal Əliyevə ithaf etdiyi "Yer üzərində bütün həyatın və bəşəriyyətin gələcəyinin asılı olduğu fotosintezin füsunkar dünyası" mövzusunda məruzə ilə çıxış edib.

Açılış mərasimindən sonra tədbir öz işini müzakirələrlə davam etdirib.

Tədbirdə plenar məruzəçi fotosintez sahəsində dünya şöhrətli alim, Beynəlxalq İpək Yolu Elmlər Akademiyasının Start Komitəsinin üzvü, Macarıstanın Elmlər Akademiyasının Bioloji Tədqiqat Mərkəzinin professoru, Çexiya Respublikasının Ostrava Universitetinin dövlətli professoru, Biofotonika R&D Ltd.-nin baş direktoru Gyoza Qarab olub. Həmçinin Molekulyar Biologiya və Biotexnologiyalar İnstitutunun laboratoriya müdiri, biologiya elmləri doktoru Yaşar Feyziyev "Xlorofil II flüoresensiyası və fotosistem II-nin reaksiya mərkəzlərində elektronun fotokimyəvi daşınması", laboratoriya müdiri, biologiya elmləri doktoru, professor Səfər Süleymanov "Duz stressi şəraitində qarğıdalı (Zea mays L.) xloroplastlarında biokimyəvi və struktur dəyişiklikləri", institutun icraçı direktoru, biologiya üzrə fəlsəfi doktoru Ələmdar Məmmədovun "Buğda genotiplərində duza-

damamlılığa cavabdeh bəzi namizəd genlərin ekspresiyasının öyrənilməsi", KTN Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutunun laboratoriya müdiri Tofiq Allahverdiyev "Buğda genotiplərinin quraqlığadavamlılığına görə seleksiyasında fizioloji əlamətlərin tədqiqi", MBBİ-nin əməkdaşı, biologiya üzrə fəlsəfi doktoru Ülker İbrahimov "Xlorofilin flüoresensiyası vasitəsilə buğda genotiplərinin duz stressinə cavabının monitorinqi", MBBİ-ni və Kanzas Dövlət Universitetinin Aqromonluq Departamentini təmsil edən biologiya elmləri doktoru Şahnıyar Bayramovun "İtalyan Ryegrass bitkisinin herbisid hədəf sahəsinin və xloroplast genlərinin ekspresiyasının herbisidlərə cavabı", MBBİ-ni və Cənubi Koreyanın Pusan Dövlət Universitetini təmsil edən biologiya üzrə fəlsəfi doktorları İsmayıl Zülfiqarov və Aynurə Paşayevanın "Qısamüddətli işıq uyğunlaşma zamanı dəyü bitkilərində Fotosistem II-nin dinamikliyinin tənzimlənməsi", MBBİ-nin əməkdaşı, biologiya üzrə fəlsəfi doktoru Ulduzə Qurbanovanın "Yumşaq buğda genotiplərində malat-dehidrogenaza sistemi (MDHs) fermentlərinin tədqiqi", Turanə İsgəndərovanın "Yumşaq buğdadə yarpağın qocalmasının ultrastruktur, biokimyəvi və molekulyar analizlərlə qiymətləndirilməsi", AR KTN Əkinçilik Elmi-Tədqiqat İnstitutu Qobustan Bölgə Təcrübə Stansiyasının direktoru, biologiya üzrə fəlsəfi doktoru Atabəy Cahangirovun "Dəmyə şəraiti üçün payızlıq yumşaq buğdanın plastik sortlarının yaradılmasında morfobioloji parametrlərin təbii" mövzularında elmi məruzələri ekseriyyəti gənc alim və mütəxəssislər, doktorant və magistrlərdən ibarət olan iştirakçılar tərəfindən böyük maraqla dinlənilib. Çıxışlardan sonra geniş müzakirələr aparılıb, iştirakçıların çoxsaylı sualları cavablandırılıb.

Tədbirin yekununda AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik İradə Hüseynova çıxış edərək professor G. Qaraba və digər məruzəçilərə fotosintez prosesinin müxtəlif tərəfləri və aparıcıları tədqiqatlarla bağlı etdikləri geniş spektrli məruzələrə görə təşəkkürlərini bildirdi.

Akademik Cəlal Əliyevin fotosintez sahəsində apardığı tədqiqatların dünya miqyasında böyük əhəmiyyətini bir daha vurğulayan nətiq böyük alim və müəllimin yaratdığı elmi məktəbin bundan sonra da yaşayacağını, daha da genişləncəyini, yeni-yeni uğurlara imza atmağa davam edəcəyini bildirdi.

Akademik Mirəsədulla Mirqasimovun məzarı ziyarət olunub

Noyabrın 17-də AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli, AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik İradə Hüseynova, səhiyyə nazirinin müavini Nadir Zeynalov, kinorejissor, Xalq artisti Oqtay Mirqasimov və ictimaiyyət nümayəndələri Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının ilk prezidenti, tanınmış ictimai xadim, ilk azərbaycanlı alim-cərrah, ilk tibb elmləri doktoru, Əməkdar elm xadimi, akademik Mirəsədulla Mirqasimovun anadan olmasının 140 illiyi münasibətilə Fəxri Xiyabanda məzarını ziyarət edəblər.

Elmi ictimaiyyətin nümayəndələri görkəmli alimin məzarı üzərinə tərgül dəstələri qoyub, ruhuna dualar oxuyublar.

Mirəsədulla Mirqasimovun elmi, ictimai fəaliyyətindən danışan

akademik İsa Həbibbəyli görkəmli alimin Azərbaycan Elmlər Akademiyasının qurucu prezidenti kimi elm tariximizə düşdüyünü, ölkə elminin bütün sahələri üzrə aparılacaq fundamental elmi tədqiqatların

istiqamətlərinin müəyyən edilməsinə də xüsusi diqqət yetirdiyini söyləyib. Qeyd edib ki, təbiət və texniki elmlər üçün lazımi maddi-texniki bazanın yaradılması, laboratoriyaların təşkilində akademik Mirəsədulla Mirqasimovun adı ilə bağlıdır.

Sonra çıxış edən akademik Mirəsədulla Mirqasimovun oğlu, Xalq artisti Oqtay Mirqasimov atasının xatirəsinə göstərilən yüksək diqqət və ehtirama görə minnətdarlığını bildirdi.

AMEA-nın vitse-prezidenti İQT-in mükafatını alıb

Noyabrın 9-da İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının (İQT) Özbəkistanın paytaxtı Daşkənd şəhərində keçirilən 16-cı Zirvə toplantısı çərçivəsində Təşkilatın müxtəlif elm sahələri üzrə mükafatları təqdim olunub.

Elm və texnologiya sahəsi üzrə təşkilata üzv ölkələrin namizədləri sırasından AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik İradə Hüseynova qalib seçilib. Zirvə toplantısına ev sahibliyi edən ölkənin Prezidenti Şavkat Mirziyoyev tərəfindən elan olunan mükafat (sertifikat, medal, eləcə də pul vəsaiti) Zirvə toplantısında iştirak etmiş Azərbaycan Respublikasının İran İslam Respublikasındakı Fövqəladə və səlahiyyətli səfiri, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı yanında daimi nümayəndəsi Əli Əlizadə tərəfindən təhvil alınıb.

AMEA-nın Rəyasət Heyətində həmin mükafatın təqdimat mərasimi keçirilib. Tədbirdə çıxış edən AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli akademik İradə Hüseynovaya verilən bu mükafatın, həmçinin bütün Azərbaycan alimlərinin, eləcə də Akademiyasının Biologiya və Tibb Elmləri Bölməsinin uğuru olduğunu bildirdi.

Akademik İradə Hüseynova ölkə rəhbərliyinə, Azərbaycan Respublikasının İran İslam Respublikasındakı səfirliyinə və AMEA-ya dərin minnətdarlığını bildirdi. Sonra İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı tərəfindən 2023-cü ildə elm və texnologiya nominasiyası üzrə yüksək elmi nailiyyətlərinə görə təltif olunmuş AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik İradə Hüseynovaya medal, sertifikat və pul mükafatı təqdim olunub.

Qeyd edək ki, İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının müxtəlif sahələr üzrə təsis etdiyi mükafatlar hər nominasiya üzrə Təşkilata üzv ölkələrdən təqdim edilmiş namizədlər sırasından seçilmiş bir nəfərə verilir.

Qırğız-Türk Manas Universitetinin rektoru ilə görüş

Noyabrın 22-də AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasında Qırğız-Türk Manas Universitetinin Türkiyə üzrə rektoru, professor Alpaslan Ceylan ilə görüş keçirilib.

Görüşdə AMEA-dan və respublikanın ali təhsil ocaqlarından nümayəndələr iştirak ediblər.

Təqdimat mərasimində çıxış edən AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli Türkiyə və Qırğıstanın birgə universiteti olan Manas Universitetinin ortaq dəyərlərimizin qorunub öyrənilməsi baxımından əhəmiyyətini diqqətə çatdırıb.

O, Qırğız-Türk Manas Universitetinin son illərdə Qırğıstan, Türkiyə və Azərbaycan universitetləri ilə geniş əlaqələr qurduğunu və birgə layihələr həyata keçirdiyini qeyd edib. AMEA rəhbəri Türk dünyasının ortaq dəyərlərinə dair layihələrin xüsusi önəm daşdığını və bu layihələrin Türk dövlətləri arasında əlaqələrin daha da möhkəmlənməsinə xidmət etdiyini vurğulayıb.

Akademik İsa Həbibbəyli Qırğız-Türk Manas Universitetinin AMEA ilə uzun illərdir davam edən əlaqələrindən bəhs edərək, tədris ilinin ilk günündə Manas Universitetində "Heydər Əliyev və Türk dünyası" adlı məruzə ilə çıxış etdiyini xatırladı.

Son illərdə Türk dövlətlərində bütün istiqamətlər üzrə inkişafın, irəliləyişin hökm sürdüyünü söyləyən AMEA prezidenti Azərbaycanda ərazi bütövlüyü-müzün və suverenliyimizin tam bərpasından sonra yeni inkişaf mərhələsinin başladığını vurğulayıb. O, türk dillərinin müstəqilliyini qorumaqla Türk dövlətləri arasında ortaq ünsiyyət dilinin yaradılmasının önəmli qeyd edib, bu istiqamətdə görülən işlərdən danışdı.

Alimin sözlərinə görə, bu məqsədlə Beynəlxalq Türk Akademiyası tərəfindən "Ortaq Türk tarixi", "Ortaq Türk ədəbiyyatı" və "Türk dünyasının coğrafiyası" dərsləri hazırlanıb, o cümlədən ortaq türk terminologiyası ilə bağlı layihə icra olunub, Türk dünyası arxeoloqlarının toplantısında Türk Dünyası Arxeoloqları Birliyi yaradılıb, eləcə də Türk dünyasını əhatə edən Tarixçilər Cəmiyyəti təsis olunub və digər layihələr həyata keçirilib.

Bugünkü tədbirin Akademiyada keçirilməsinin əhəmiyyətindən danışan AMEA prezidenti görüşün iki qurum arasında əlaqələrin növbəti mərhələyə qaldırılmasına və möhkəmləndirilməsinə, eləcə də ortaq layihələrin həyata keçirilməsinə öz töhfəsini verəcəyini deyib.

Daha sonra Qırğız-Türk Manas Universiteti haqqında videoçarx nümayiş olunub.

Qırğız-Türk Manas Universitetinin Türkiyə üzrə rektoru, professor Alpaslan Ceylan çıxış edərək Türk tarixinin Anadoludakı mövcudluğu ilə bağlı araşdırmalar apararkən Azərbaycan, Gürcüstan və İran tarixinin də dərinə öyrənilməsi zərurətini nəzərə alaraq, bu ölkələrdə 10 ilə yaxın fəaliyyət göstərdiyini diqqətə çatdırıb.

O, rəhbəri olduğu müəssisə haqqında məlumat verərək Qırğız-Türk Manas Universitetinin 2 ildir dünyanın ilk 1000 universiteti siyahısında yer aldığı və 2025-ci ilədək universitetin bu siyahıda ilk 500-üdə olmasının hədəf olduğunu bildirdi. Alpaslan Ceylan universitetin 12 fakültəsinin olduğunu, eyni zamanda bu təhsil müəssisəsində Türk dünyasının inkişafına yönəlmiş bir çox tədbirlərin həyata keçirildiyini söyləyib.

Universitet tərəfindən icra olunan layihələrdən bəhs edən rektor Türk dünyasının "Erasmus"u hesab olunan "Orhun" mübadilə proqramının əsas mərkəzinin Manas Universitetində yerləşməsinə nail olduğunu, Azərbaycandan da bir sıra universitetlərin bu proqrama daxil olduğunu vurğulayıb. O, həmçinin həyata keçirdikləri "Türk Dünyası Rəqəmsal Vətəndaşlıq" layihəsinə 150-dən çox ali təhsil ocağının qoşulduğunu, 2 il ərzində 10 min tələbənin bu kursu uğurla tamamladığını qeyd edib. Professor Alpaslan Ceylan bu kurslarda seçilən tələbələrə mükafatlandırıldığını diqqətə çatdırıb.

Rektor hazırda Türk ölkələri arasında əsas problemlərdən olan ünsiyyət dili və əlifba birliyi məsələsinə də toxunaraq bu sərhədlərin qısa zamanda aradan qaldırılmasına, türk birliyinin daha da güclənməsinə nail olunacağına əminliyini ifadə edib.

O, Manas Universitetinin Azərbaycanla əməkdaşlıq əlaqələrinin genişləndirilməsində və birgə daha çox layihələr həyata keçirilməsində maraqlı olduqlarını bildirdi.

Tədbirdə Azərbaycan Turizm və Menecment Universitetinin rektoru, tarix üzrə fəlsəfə doktoru İlham Mədətov, MEK-in direktoru, professor Məmməd Əliyev, Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun direktor müavini, tarix elmləri doktoru Eynulla Mədətli, Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun direktor müavini, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Mehman Həsəni, Nəsimi adına Dilçilik İnstitutunun direktor müavini, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Baba Məhərrəmli və Folklor İnstitutunun Xarici əlaqələr şöbəsinin müdiri Əli Şamil çıxış edərək türk dövlətləri ilə əlaqələrin inkişafı baxımından görüşün əhəmiyyətini qeyd edərək təklif və mülahizələrini səsləndiriblər.

Əhməd Ağaoğlu və Türk dünyası

AMEA-nın Əsas binasında Akademiyanın Rəyasət Heyəti və Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun birgə təşkilatçılığı ilə "Əhməd Ağaoğlu və Türk dünyası" mövzusunda beynəlxalq elmi konfrans keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə açan AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli "Şuşa şəhərinin 2023-cü il üçün "Türk dünyasının mədəniyyət paytaxtı" elan edilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 6 dekabr 2022-ci il tarixli Sərəncamına müvafiq olaraq AMEA-da Tədbirlər planının hazırlanmış olduğunu və bu istiqamətdə müvafiq işlərin görüldüyünü bildirdi.

Akademik İsa Həbibbəyli XIX əsrin sonu, XX əsrin əvvəlində yaşayıb yaratmış görkəmli ictimai-siyasi xadim, böyük mütəfəkkir Əhməd bəy Ağaoğlunun Azərbaycanın və Türk dünyasının dəyərli şəxsiyyətlərindən biri olduğunu bildirdi. Diqqətə çatdırıb ki, Əhməd bəy Ağaoğlunun həm Azərbaycanda, həm də Türkiyədəki çoxəhəlli fəaliyyəti Azərbaycan xalqının onun timsalında dahi bir mütəfəkkir yetişdirmək potensialının olduğunu ortaya qoyur.

AMEA rəhbəri vurğulayıb ki, Əhməd bəy Ağaoğlu Türkiyədə olduğu

müddətdə Mustafa Kamal Atatürkün ideyalarına sədaqətini nümayiş etdirmiş, onun silahdaşlarından birinə çevrilmişdir. Türkiyədə XX əsrin əvvəllərində türkçülüüyü yaradan simalardan biri kimi qəbul olunmuş Əhməd bəy Ağaoğlu "İttihad və Tərəqqi" partiyasındakı keşməkeşli fəaliyyətində, keçdiyi mürəkkəb yolda nümayiş etdirdiyi bütövlüyü, dözümlülüüyü hər zaman qoruyub saxlamışdır.

Akademik İsa Həbibbəyli əlavə edib ki, görkəmli mütəfəkkir XX əsrin əvvəllərində erməni terrorunun və Rusiya axınının qarşısını almaq üçün aparılan mübarizədə Azərbaycan xalqı qarşısında əvəzsiz xidmətlər görmüşdür.

O, Azərbaycan və Türkiyənin dövlət başçıları arasında sarsılmaz birliyin, möhkəm təməlləri Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən atılan Azərbaycan Türkiyə qardeşliyinə dünya ölkələri üçün nümunəvi dövlətçilik modeli olduğuna diqqət çəkərək vurğulayıb ki, bugünkü konfransın Əhməd bəy Ağaoğlunun görmək istədiyi kimi, öz suverenliyini, müstəqilliyini tam bərpa etmiş Azərbaycan xalqının günümüzə qədərki arzularının həyata keçməsi deməkdir.

AMEA prezidenti Əhməd bəy Ağaoğlunun yaradıcılığının, ideyası bu gün üçün də aktual olan bədii-sənədli əsərlərinin geniş kütləyə çatdı-

rılmasında konfransın əhəmiyyətindən danışdı.

Sonra tarix elmləri doktoru, professor Dilarə Seyidzadə çıxış edərək böyük mütəfəkkir Əhməd bəy Ağaoğlunun ictimai-siyasi fəaliyyətindən danışdı. O, Əhməd bəy Ağaoğlu irsini daha mütəşəkkil şəkildə araşdırmaq və gələcək nəsillərə daha dərinləndirən tədqiqat baxımından tədbirin önəmli qeyd edib.

Konfransda "Əhməd bəy Ağaoğlu" Milli Araşdırmalar İctimai Birliyinin rəhbəri, sənətsünaslıq üzrə fəlsəfə doktoru Nigar Axundova, "London İqtisadiyyat Məktəbindən" qonaq müəllim, professor Yasemin Giritli İnceoğlu, Türkiyə Milli Təhsil Nazirliyinin sənədli müşaviri Ömər Özcan və Ədəbiyyat İnstitutunun şöbə müdiri, filologiya elmləri doktoru Nəzakət Cabbarlı çıxış edərək böyük fikir adamı Əhməd bəy Ağaoğlunun türk düşüncəsinin formalaşmasında sahəsində mühüm xidmətlər göstərdiyini, Azərbaycanın, eləcə də Türkiyənin elm və mədəniyyət tarixində özünəməxsus yer tutduğunu bildirdilər.

Tədbirdə filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Şahbaz Şamioğlunun "Əhməd Ağaoğlunun epistolary irsi tarixi-mədəni, ictimai-siyasi aspektlər kontekstində" mövzusunda məruzəsi dinlənib.

Daha sonra konfrans öz işini bəsləmə iclasları ilə davam etdirib.

"Haqqın qulu - Məhtimqulu" mövzusunda beynəlxalq elmi-bədii konfrans

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutu, Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu və Türkmənistanın ölkəmizdəki səfirliyinin birgə təşkilatçılığı ilə Türk dünyasının dahi mütəfəkkiri və şairi Məhtimqulu Fəraqinin 300 illik yubileyinə həsr olunmuş "Haqqın qulu - Məhtimqulu" mövzusunda beynəlxalq elmi-bədii konfrans keçirilib.

Tədbiri giriş nitqi ilə AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli açaraq Azərbaycan-Türkmənistan ədəbi əlaqələrinin müasir inkişafının yüksək səviyyəsindən, iki qardeş ölkə arasında münasibətlərin möhkəm təməllər üzərində qurulmasında Ümummilli Lider Heydər Əliyevin xidmətlərindən bəhs edib. Şairin Azərbaycanda - AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda tapılan "Divan"ının türkmən mütəxəssisləri ilə birlikdə çapının ədəbi əlaqələrimizə böyük töhfə verdiyini qeyd edən akademik İsa Həbibbəyli görkəmli türkmən şairi Məhtimqulu Fəraqinin yaradıcılığının, onun xatirəsinin ölkəmizdə hər zaman əziz tutulduğunu və bu münasibətlə ardıcıl şəkildə konfrans və tədbirlərin keçirildiyini vurğulayıb.

Daha sonra Türkmənistan Respublikasının Azərbaycanda fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Qurbanməmməd Elyasov ortaq mədəni dəyərlər və dini-mədəni köklərlə bir-birinə bağlı olan Türkmənistan-Azərbaycan münasibətlərindən söz açaraq, iki qardeş

ölkə arasındakı münasibətlərin daha da gücləndirilməsi üçün hər cür dəstəyi göstərəcəyini vurğulayıb.

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunun baş direktoru, akademik Teymur Kərimli çıxışında Məhtimqulu Fəraqinin zəngin ədəbi irsinin Azərbaycanda geniş tədqiq edildiyini vurğulayaraq ölkəmizdə Türkmənistandan sonra şairin həyat və yaradıcılığının, fəlsəfi ideallarının öyrənilməsi baxımından ikinci böyük elmi məktəbin formalaşdığını bildirdi.

Sonra Türkmənistan Respublikasının Oğuz Xan adına Türkmənfilm studiyasının istehsalı olan Məhtimqulu Fəraqi haqqında "Haqqın qulu - Məhtimqulu" adlı sənədli film nümayiş olundu.

Konfrans məruzələrin dinlənilməsi ilə davam edib.

Türkmənistan Elmlər Akademiyasının Filologiya və Hüquq Elmləri Bölməsinin müdiri Gövhər Gəldiyeva, AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun Türk xalqları ədəbiyyatı şöbəsinin müdiri, fil.e.d., professor Məmməd Əliyev, Türkmənistan Elmlər Akademiyasının Məhtimqulu adına Dil, Ədəbiyyat və Milli Əlyazmalar İnstitutunun elmi işçiləri - Gözəl Allakova və Maya Babayeva, Bakı Dövlət Universitetinin Türkölogiya kafedrasının professoru, fil.e.d. Firuz Ağayeva və Məhtimqulu adına Türkmən Dövlət Universitetinin Türkmən ədəbiyyatı kafedrasının müdiri Amannefəs Şixnefəsov şairin yaradıcılığının müxtəlif istiqamətləri haqqında məruzələrlə çıxış ediblər.

Çıxışlardan sonra Bakı Dövlət Universitetinin Türkölogiya kafedrasının elmi işçiləri - Gözəl Allakova və Maya Babayeva, Bakı Dövlət Universitetinin Türkölogiya kafedrasının professoru, fil.e.d. Firuz Ağayeva və Məhtimqulu adına Türkmən Dövlət Universitetinin Türkmən ədəbiyyatı kafedrasının müdiri Amannefəs Şixnefəsov şairin yaradıcılığının müxtəlif istiqamətləri haqqında məruzələrlə çıxış ediblər.

Çıxışlardan sonra Bakı Dövlət Universitetinin Türkölogiya kafedrasının elmi işçiləri - Gözəl Allakova və Maya Babayeva, Bakı Dövlət Universitetinin Türkölogiya kafedrasının professoru, fil.e.d. Firuz Ağayeva və Məhtimqulu adına Türkmən Dövlət Universitetinin Türkmən ədəbiyyatı kafedrasının müdiri Amannefəs Şixnefəsov şairin yaradıcılığının müxtəlif istiqamətləri haqqında məruzələrlə çıxış ediblər.

Sonra Məhtimqulu Fəraqinin müəllifi olduğu şeirlərdən nümunələr səsləndirilib. Konfrans iştirakçıları Ekspozisiya zalında sərgilənən dahi şairin qədim əlyazma nüsxələri və nadir eksponatlarla tanış olublar.

Nobel mükafatı laureatı Əziz Səncərin AMEA-nın Fəxri üzvü seçilməsi haqqında vəsatət qaldırılıb

Noyabrın 20-də AMEA-nın Kimya Elmləri Bölməsinin ümumi iclası keçirilib. Bölmənin sədri, AMEA-nın vitse-prezidenti, akademik Dilqəm Tağıyev iclası açaraq gündəlikdə duran məsələlərlə iclas iştirakçıları tanış edib.

Bölmə üzvlərinin nəzərinə çatdırılıb ki, 2015-ci ildə Kimya üzrə Nobel mükafatına layiq görülmüş Şimali Karolina Universitetinin professoru Əziz Səncər nüklein turşularının (DNT) təmiri (reparasiya) sahəsində çox qiymətli tədqiqat işlərinin müəllifi kimi elmi ictimaiyyətə yaxşı tanışdır. Nobel komitəsinin fikrinə görə, DNT-nin hüceyrədə normal replikasiyası zamanı və ya müxtəlif fiziki və kimyəvi amillərin təsiri nəticəsində baş verən zədələnmələrin axtarılması və aradan qaldırılmasına yönələn tədqiqatların əhəmiyyəti çox böyükdür.

Qeyd olunub ki, Azərbaycanı özünün vətəni bildiyi professor Əziz Səncər dəfələrlə ölkəmizdə keçirilən müxtəlif tədbirlərdə iştirak etmişdir. Onun həyat hekayəsi ətrafı şəkildə Orxan Bursalının "Əziz Səncər və Nobel hekayəsi" (2016) kitabında təsvir olunmuşdur. Bütün bunları nəzərə alaraq, AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəylinin təklifi ilə professor Əziz Səncərin AMEA-nın Fəxri üzvü seçilməsi haqqında niyyət ona bildirilmişdir. Əziz Səncər 25 oktyabr 2023-cü ildə AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyliyə ünvanladığı məktubda öz minnətdarlığını bildirərək AMEA-nın Fəxri üzvü seçilməsinə razılığını ifadə etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2023-cü il 3 noyabr tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Nizamnaməsinin 5.6; 5.9; 5.15; 5.16 və 10.10 bəndlərini əsas götürərək Kimya Elmləri Bölməsinin ümumi iclasında AMEA-nın həqiqi üzvləri açıq səsvermə yolu ilə yekdilliklə professor Əziz Səncərin AMEA-nın Fəxri üzvü seçilməsinə razılığını ifadə etmişdir.

Ümumi iclasda Kimya Elmləri Bölməsinin institutların illik hesabatına həsr olunacaq iclasın keçirilmə tarixi, hesabatların hazırlanması və təqdimatı ilə əlaqədar bir sıra məsələlər də müzakirə edilmişdir.

Qrant layihələrinin icra vəziyyətinin müzakirəsi

İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunda Elm və Təhsil Nazirliyi, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin Elm Fondu tərəfindən maliyyələşdirilən "E-sosiotexnoloji mühitlərdə Big Data resurslarının menecmenti, e-demokratiyanın formalaşması və intellektual analizi texnologiyalarının işlənilməsi" və "Neft-qaz sənayesinin idarəetmə sistemlərinin kompleks kibernetik təhlükəsizliyi məsələləri" grant layihələri çərçivəsində aparılan tədqiqatların hesabatına həsr olunmuş seminar keçirilib.

AMEA-nın vitse-prezidenti, İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun baş direktoru, akademik Rasim Əliquliyev iclası açaraq, institutun əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biri olan grant layihələrinin əhəmiyyətindən danışdı. Baş direktor elmi fəaliyyətin səmərəliliyinin artırılması, institut əməkdaşlarının əməyinin stimullaşdırılması, eləcə də əldə edilən nailiyyətlərin geniş ictimaiyyətə çatdırılması baxımından ölkə və beynəlxalq səviyyəli grant layihələrində fəal iştirakın son dərəcə vacib olduğunu bildirdi. Alim qeyd edib ki, toplantının əsas məqsədi grant layihələri üzrə görülmüş işlərin monitorinqini aparmaq, elmi nəticələri qiymətləndirmək və yeni vəzifələri müəyyənləşdirməkdir.

Sonra institut əməkdaşları müvafiq grant layihələri çərçivəsində əldə olunmuş nəticələrə dair hesabatlarını təqdim etdilər. Hər bir layihə iştirakçılarına qoyulan məsələ, çap olunmuş məqalə və tezislər, eləcə də gələcək tədqiqatlar barədə ətraflı məlumat verildi.

Hesabatlarla bağlı fikir mübadiləsi aparılıb, çoxsaylı suallar cavablandırılıb. Akademik Rasim Əliquliyev müasir dövrdə e-demokratiya və kibernetik təhlükəsizlik məsələlərinin böyük aktualı qəsb etdiyini, bu elmi problemlərin müxtəlif aspektlərinə həsr olunmuş tədqiqatların dərinləşdirilməsinin, əldə olunan nəticələrin nüfuzlu, yüksək istinad indeksli jurnallarda çap olunmasının vacibliyini vurğulayıb.

Alim qeyd olunan grant layihələri çərçivəsində e-dövlət mühitində e-demokratiya sisteminin arxitekturasının işlənilməsi, cəmiyyətin informasiya təhlükəsizliyi mədəniyyətinin qiymətləndirilməsi, intellektual bulud sistemlərinin kibernetik təhlükəsizlik və kibernetiklik məsələləri, kibernetik sistemlərin kritikliyinin qiymətləndirilməsi və digər aktual problemlərlə bağlı tədqiqatların aparılmasının müvafiq sahədə elmin inkişafına mühüm töhfələr verəcəyinə əminliyini ifadə edib, araşdırmaların davam etdirilməsinə dair təklif və tövsiyələrini səsləndirib.

Heydər Əliyev və türk xalqlarının inteqrasiyası

AMEA-nın akademik Ziya Bünyadov adına Şərqsünaslıq İnstitutunda "Heydər Əliyev və türk xalqlarının inteqrasiyası" mövzusunda elmi sessiya keçirilib.

Elmi sessiyanın əvvəlində Ulu Öndər Heydər Əliyevin xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edildi.

Tədbiri giriş sözü ilə açan AMEA-nın vitse-prezidenti v.i.e., Şərqsünaslıq İnstitutunun baş direktoru, akademik Gövhər Baxşəliyeva Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin 29 sentyabr 2022-ci il tarixdə imzaladığı 2023-cü ilin "Heydər Əliyev İli" elan edilməsi haqqında Sərəncamı xatırladı və bu il Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri, müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu, görkəmli siyasi və dövlət xadimi Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi ilə əlaqədar bütün ölkəmizdə olduğu kimi, AMEA-da da bir çox tədbirlərin həyata keçirildiyini bildirdi. Şərqsünaslıq İnstitutunda "Heydər Əliyev İli" ilə əlaqədar həyata keçirilən tədbirlərdən söz açan akademik G.Baxşəliyeva bu il Azərbaycan, İraq, Qırğızıstan, Qazaxıstan və Belarusdan 81 alimin iştirakı ilə "Heydər Əliyev və müasir Şərq" mövzusunda beynəlxalq elmi konfransın, 2 Fevral - Gənclər Gününə həsr olunmuş "Heydər Əliyev və Azərbaycan gəncliyi" adlı tədbirin, eləcə də "Heydər Əliyev və Azərbaycan elmi" mövzusunda elmi seminarın keçirildiyini qeyd edib, bir sıra nəşrlərin işıq üzü gördüyünü xatırladı.

Dövlət quruculuğunun bütün sahələri kimi, müstəqil dövlətimizin beynəlxalq münasibətlərinin qurulmasının da Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olduğunu deyən akademik G.Baxşəliyeva Ulu Öndərin Şərq siyasətinin müstəqil Azərbaycanı yaşatmaq, onu hərtərəfli inkişaf etdirmək, problemlərimizi həll etmək, xalqımızın dünya xalqları birliyində özünəlayiq yer tutmasına nail olmaq məqsədi daşdığını, Ümummilli Liderin türkdilli dövlətlərlə münasibətlərin qurulmasına xüsusi önəm verdiyini qeyd edib.

Elmi sessiyada "Heydər Əliyev və türkdilli xalqların inteqrasiyası" mövzusunda məruzə edən institutun Mərkəzi Asiya ölkələri şöbəsinin baş elmi işçisi, siyasi elmlər doktoru, dosent Adil Mirabdullayev tarixi şəxsiyyət olan Ümummilli Lider Heydər Əliyevin xarici siyasətində Mərkəzi Asiyanın türkdilli dövlətləri ilə münasibətlərin xüsusi yer tutduğunu deyərək, Ulu

Öndərin Qazaxıstan, Türkmənistan, Özbəkistan və Qırğızıstanla əlaqələrin qurulmasında və möhkəmləndirilməsində göstərdiyi xidmətdən danışdı.

"Heydər Əliyevin türk mədəniyyətinə verdiyi töhfələr" mövzusunda məruzə edən Türk filologiyası şöbəsinin elmi işçisi, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Xanım Abdullayeva Ümummilli Liderin bu sahədə xidmətləri sırasında "Kitabi-Dədə Qorqud" dastanının 1300 illik yubileyinin qeyd edilməsini, Bakıda Atatürk Mərkəzinin yaradılmasını, TÜRKSOY-un 8-ci toplantısının Bakıda keçirilməsini, Abay Kunanbayevin 150 illik yubileyinin keçirilməsini edərək, Ulu Öndərin Çingiz Aytmatov, Oljas Suleymanov və bu kimi onlarla Türk dünyasının dəyərli şəxsiyyətlərinə göstərdiyi isti münasibətdən də bəhs edib.

Elmi sessiyanın sonunda məruzələr ətrafında çıxışlar olub, suallar cavablandırılıb.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin fəaliyyətinin Naxçıvan dövrü

AMEA-nın Naxçıvan Bölməsində Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun təşkilatçılığı ilə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi çərçivəsində "Ulu Öndər Heydər Əliyevin fəaliyyətinin Naxçıvan dövrü" mövzusunda elmi konfrans keçirilib.

Konfransı giriş sözü ilə açan Naxçıvan Bölməsinin sədri, akademik İsmayıl Hacıyev Ümummilli Lider Heydər Əliyevin siyasi fəaliyyətindən, xüsusilə bu fəaliyyətin Naxçıvan dövrünün tariximizə bəxş etdiyi mühüm tarixi günlərdən danışdı. "Heydər Əliyev İli" çərçivəsində AMEA-da, eləcə də Naxçıvan Bölməsində nəşr olunan əsərlərdən söz açan akademik diqqətə çatdırıb ki, il ərzində bölmədə Ulu Öndərə həsr olunmuş 2 monoqrafiya, 1 kitab və icikildik konfrans materialları çapdan çıxdı.

"Ötən əsrin 90-cı illərində ölkəni düşdüüyü çətin vəziyyətdən qeyri-adi idarəetmə bacarığına malik dövlət xadimi xilas edə bilərdi. Belə bir rəhbər Heydər Əliyevdən başqası ola bilməzdi.", - deyən akademik fikirlərini faktlarla əsaslandıraraq, konfrans öz işini elmi məruzələrin təqdimatı ilə davam etdirib.

Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun Etnoqrafiya şöbəsinin müdiri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Aşef Orucov "Heydər Əliyevin Naxçıvana gəlişi və Ali Məclisin sədri seçilməsi", Yeni və ən yeni tarix şöbəsinin aparıcı elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Musa Quliyev "Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin tarixi qərarları", Arxeoloji xidmət şöbəsinin müdiri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Zeynəb Quliyeva "Heydər Əliyev və Naxçıvanın müdafiəsi" və böyük laborant Səfər Əliyev "Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafı" mövzusunda məruzə etdilər.

Məruzələrdə ötən əsrin 90-cı illərində ölkədə hökm sürən ictimai-siyasi vəziyyətdən, Ulu Öndər Heydər Əliyevin Naxçıvana gəlişi ilə ölkənin gələcəyinə yönəlik gördüyü işlərdən, qəbul olunan tarixi qərarlardan bəhs olunub.

Heydər Əliyevin idarəçilik sərəfəsi sayəsində rus qoşunlarının Naxçıvan ərazisindən çıxarılması, Naxçıvanın hərbi, iqtisadi və siyasi müdafiəsi ilə bağlı görülmüş işlər, ordu quruculuğu sahəsində atılan addımlar və muxtar respublikanın Heydər Əliyev siyasi xəttinə əsaslanan bugünkü inkişafı ilə bağlı geniş məlumat verilib, təhlillər aparılıb.

Sonda maraqlı doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb, suallar cavablandırılıb. Konfransa akademik İsmayıl Hacıyev yekun vurub.

Müsaibəni Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının vitse-prezidenti, "Azərbaycan neft təsərrüfatı" jurnalının Baş redaktoru, akademik İbrahim Quliyev apardı. Akademik müsaibəni AMEA-nın müxbir züvü Rəşid Cavanşirdir.

(əvvəli ötən sayımızda)

Prioritetimiz qazın dəyər zəncirinin (gas value chain) reallaşdırılmasının yeni inteqrasiya olunmuş modelini yaratmaq idi. Bu unikal təklifin BP-də ana-loqu yox idi. Qaz hasilatı və ixrac nəqlinə böyük həcmdə paralel investisiyaların (40-45 milyard dollar) nəzərdə tutulduğu tədbirlər proqramının həyata keçirilməsi üçün əsas çətinliklər müəyyənleşdi. 4000 km-dən çox boru kəməri sistemlərinin yaradılması və istismarı mürəkkəb siyasi, dövlətlərarası və coğrafi problemləri kompleks şəkildə həll etmək və bunu nəzərə almaq lazım idi. Dənizdə qaz hasilatı və onun Səngəçəl terminalında qəbulu üçün yeni güclərin yaradılması, artıq fəaliyyət göstərən Azərbaycan və Gürcüstandan keçən boru kəmərinin genişləndirilməsi, Türkiyəyə ixracın təmini və Türkiyə ərazisindən qazın nəqli, ixrac boru kəmərinin Avropa variantının seçilməsi - bütün bu məsələlər daimi diqqət tələb edirdi. Və əlbəttə ki, hökumətlər və proqram üzrə tərəflərin dəstəyini təmin etməli iddik. Bu çətinliklərin öhdəsindən real zamanda gəlməli, bütün fəaliyyət sahələrinin inteqrasiyasını, eyni zamanda əsas məsələlərə dair danışıqların aparılmasını təmin etməli iddik.

Mən "Şahdəniz" in vitse-prezidenti vəzifəsini yaratdım. Bu vəzifədə çalışan şəxs proqramın əlaqələndirilməsini yerinə yetirməli idi. Çoxşahəli, multidisiplinar və beynəlmillət olduğuna görə mən həmişə bunu layihə deyil, proqram adlandırardım. İdeya ondan ibarət idi ki, yeni vitse-prezidentin proqramın bütün aspektlərini əlaqələndirmək və

iyunun ilk günlərində mən Bakıda hər il keçirilən neft sərgisində iştirak edirdim və Prezident İlham Əliyevlə BP-nin stendini seyr edərkən görüşdüm. Prezident müəyyən bir vaxt mənimlə təkbə-tək söhbət etdi. Xüsusilə ölkə başçısını qaza dair danışıqların nəticələri maraqlandırırı. Mən Prezidentə ətraflı məlumat verdim, o cümlədən Türkiyə səfərimin nəticələri haqqında bəhs etdim. Danışıqlarda iştirak etmədiyimi biləndən sonra ölkə başçısı İstanbul səfəri zamanı SOCAR-ın rəhbərliyi ilə birlikdə mənim də danışıqlarda iştirakım barədə göstəriş verdi. Həmin mərasimdə iştirak etməyimi görə qürur duyuram və Prezident İlham Əliyevə mənə göstərilən etimada görə minnətdaram. 2010-cu il iyulun 7-də İstanbulun Çırağan Palace sarayında Rəcəb Tayyib Ərdoğan və İlham Əliyevin iştirakı ilə Azərbaycan və Türkiyə memorandumu imzalandı. Bu sənəd Türkiyədə qaz satışı üzrə gələcək danışıqların və onun nəqlinin təməli-ni qoydu.

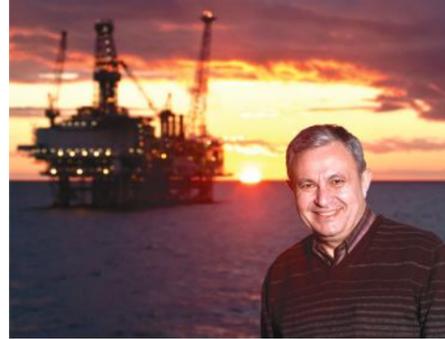
Digər mühüm hadisə 2010-cu ilin dekabrında "Şahdəniz" üzrə müqavilənin 5 illik uzadılmasına dair razılaşmanın imzalanması idi. Bu hadisə danışıqlar üçün böyük əhəmiyyət kəsb edirdi, çünki satılan qazın həcmi əhəmiyyətli dərəcədə artırmağa imkan verdi.

2011-ci il iyulun 15-də mən Prezident İlham Əliyevlə görüşə dəvət olundum. Düşündüm ki, Prezident mənə ona ünvanladığım məktubla əlaqədar görmək istəyir. Məktubda Gürcüstandan ərazisindən qaz ixracının genişləndirilməsi ilə bağlı bəzi məsələlərin müzakirəsi üçün mənə qəbul etməyini xahiş

etməliydim. Məlum oldu ki, Prezident mənim "Şöh-rət" ordeni ilə təltifim haqqında Fərman imzalayib və mükafatı mənə şəxsən təqdim etmək istəyir. Oducaq həyacanlı idim və ölkə başçısına bu yüksək mükafata və etimada görə təşəkkürümü bildirdim. Masanın üzərində məktubumu görəndə Prezident-dən xahiş etdim ki, mənə bir neçə dəqiqə ayırsın. Ölkə başçısına mürəzət etdim ki, qərübə təklif gözlə-yirəm: imzalanmış və Gürcüstandan parlament tərəfin-dən ratifikasiya olunmuş sənədlər əsasında Gürcüstandakı qaz boru kəmərinin genişləndirilməsi əvəzinə SOCAR Azərbaycan və Türkiyə sərhə-dində yeni xətt çəkmək istəyir. Əsas problem onda idi ki, marşrut boru kəmərinin Axaltsixe (Axalsix) regionunun ərazisindən keçməsinə nəzərdə tutul-du. Bayaq dediyim kimi, hələ BTC və SPC qaz boru kəmərinin planlaşdırılması dövründə qərara alın-mışdı ki, həm təhlükəsizlik, həm də aylaqla davam edən məhkəmələrə görə tikinti işlərinin aparılmasın-ın mümkümsüzlüyü və digər risklər baxımından marşrut bu regiondan yan keçməlidir. BTC və SCP üzrə planların müzakirəsi və təsdiqi şəxsən iş-tirak edən və Gürcüstandan keçən marşrutun müəyyənleşməsi ilə bağlı nəhəng çətinlikləri gözəl xatırlayan Prezident narahatlığımı dərhal qiymət-ləndirdi və marşrutun dəyişdirilməsi üzrə böyük səhva yol verə bilməzdi. Rəşid o dərəcədə böyük idi ki, "Şahdəniz 2" proqramının icrasını ləngidə, bəlkə də tamamilə ləğv edə bilərdi. Ölkə başçısı tərkibin-də Prezidentin köməkçisi, energetika naziri, maliyə naziri və Neft Fondunun rəhbəri olan hökumət nümayəndələri qrupunun formalaşdırılması haqqın-da qərar verdi. Bu qrupa marşrutun seçimi prosesi-də iştirak edərək məsələnin daha dəqiqliklə mü-zakirə edilməsi tapşırıldı. Sonrakı detallar haqqında danışıq olmayacam, amma əlavə müzakirələrdən sonra təklif redd edildi və SCP əlimizdə olan imkanlar çər-çivəsində genişləndirildi.

Türkiyə ilə isə xüsusilə qazın nəqli məsələsinə dair danışıqlarda irəliləyiş yox idi. Bununla yanaşı, BTC-nin Türkiyədəki operatoru işini yaxşılaşdır-mağa can atırdı və əməliyyat razılaşması əsasin-da maliyyələşmənin həcmindən narazılığını bildir-məyə davam edirdi. Onlar hətta Arbitraj məhkəmə-sində əsasız iddia da qaldırırdılar və bu məhkəmə işi aylarla uzana bilərdi. Bütün bunlar boru kəməri-nin işinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edirdi və ciddi itkilərə səbəb ola bilərdi. Mən Türkiyədəki bir çox oyunçularla six ünsiyyətdə olmalı oldum, nəticədə anladım ki, BTC-nin operatoruna kömək etməsək qaz üzrə danışıqlarda irəliləyiş əldə etmək çox çə-tin olacaq. SOCAR-da da bunu anlayırdılar. 2011-ci il avqustun 24-də mən Ankarada Türki-yenin energetika naziri ilə görüşdüm. Aramızda isti və səmimi münasibət vardı. Nazir səmimi etiraf etdi ki, BTC-nin operatorunun problemləri həll olunmalıdır. Mən dərhal müvafiq iştirakçıları toplayaraq danışıqlar keçirməyi təklif etdim. Qısa müddət ərzində nazir et-rafında nazirlik, BOTAS və operatorun (BİL) 15-ə ya-xın nümayəndəsi topladı. Təxminən 10-a yaxın mə-sələ müzakirə olunaraq öz həllini tapdı. Türkiyə nü-mayəndələri çox razı idilər, amma mən haqlı olaraq bir şərt irəli sürdüm ki, sənədin imzalanması "Şahde-niz 2" qazının alqı-satqısı və nəqlinə dair razılaşmalā-nı imzalanması ilə eyni vaxtda baş tuta bilər.

İ.Quliyev. İzmir razılaşmaları haqqında danışıq-mağın əsl vaxtıdır. Bu haqda demək olar ki, heçne

Əsrin müqaviləsindən Zəfərədək

ri zamanı sənədlərin imzalanmasının böyük əhə-miyyət kəsb etdiyini vurğuladı. Ölkə başçısı layihə-nin ardıcıl inkişafının nə dərəcədə vacib olduğunu anlayırdı və SOCAR-a BP ilə six əməkdaşlıq etmə-yi tapşıracağını söz verdi.

Mən Ankaraya yola düşdüm. Burada energeti-ka naziri ilə görüşdüm, və nazir oktyabrın 24-dək danışıqların təcili yekunlaşmasına dair qərar verdi. BOTAS, BP və SOCAR tərəfdən iştirakçılar bir ne-çə gecə yuxusuz qalaraq sənədləri hazırladılar. İzmirdə dəqiqləşdiriləcək bir neçə bənd qaldı. Nazir də öz ofisində gecə-gündüz qalıb adətən gecələr mənimlə işlərin gedişatını müzakirə edirdi.

SOCAR rəhbərliyi ilə birgə İzmirə yola düşdük və imzalanma mərasiminin keçiriləcəyi otele gəl-dik. Gözlənilmədən Türkiyə tərəfi razılaşmanın bə-zı bəndlərini iri ekrana çıxarmağı təklif etdi. Türki-yə tərəfinin mətnə daxil etmək istədikləri bir rəqəm çıxmaq şərtinə digər bəndlərin çoxusunun əhəmi-yətsiz olduğunu bildirdim. Fikrimcə, bu rəqəmin də bir o qədər əhəmiyyəti yox idi və o, danışıqların ye-kunlaşmasına təsir etməməli idi. BP mütəxəssisləri də bu fikri dəstəkləyirdilər. Müzakirələr dayandı-rıldı, çünki hamı Prezident İlham Əliyev və Baş na-zir Rəcəb Tayyib Ərdoğanın İzmirdə müşafət edən nazir SOCAR-ın prezidentinin gelişini gözləyir-di. Nəhayət onlar gəldilər və danışıqlar masasında öz yerlərini tutdular. Vaxtımız yox idi, çünki Prezi-dent və Baş nazir otelin əsas zalında nəzərdə tutu-lan mərasimlərdə artıq iştirak edirdilər. Dövlət baş-çıları mərasimi tərk edəndə sənədlərin hazır ol-maması riski ilə üz-üzə idik. Gərgin vəziyyət yar-anmışdı, tərəflər öz tələblərini dəqiq dilə gətirə bil-mirdilər. Mən məsələyə qarışmağa qərar verdim və SOCAR-ın prezidentinə yaxınlaşaraq Türkiyə tərəfinin ısrar etdiyi rəqəmlə razılaşmağı məsləhət gördüm. O, dərhal rəqəmlə razı olduğunu bəyan etdi. Bu, həlledici məqam idi, və danışıqlar başa çatdı. Sənədlər Prezident İlham Əliyev və Baş na-zir Rəcəb Tayyib Ərdoğanın iştirakı ilə imzalandı. "Şahdəniz" tərəflərinin adından Türkiyə ilə qaz-ın satışı və nəqli haqqında müqaviləni və BOTAS ilə texniki əməkdaşlıq haqqında müqaviləni SO-CAR və BP təsdiqlədi. Mən sənədi "Şahdəniz" konsorsiumu adından imzaladım. Həmin gün mən BTC üzrə razılaşmanı da imzaladım, və bu uzunil-lik konfliktdə son qoydu. Avropa bazarlarına qazın satışı və ixracı üçün imkan yaradan tranzit ticarət-lə bağlı razılaşmanın tarixi əhəmiyyətini xüsusilə qeyd etməliyəm.

İ.Quliyev. Əminəm ki, bəhs etdiyiniz detallar haqqında məlumat oxucularımız üçün maraqlı ola-caq. Qaz haqqında daha nə deyə bilərsiniz?

R.Cavanşir. Hazırda hamı Cənub qaz dəhlizi haqqında çox danışır. Bu dəhliz Xəzər bölgəsindən Avropaya əlavə ixrac həcmi təmin edən mühüm amilə çevrilir. Qeyd etdiyim kimi, bu ideyanı ilk də-fə hələ regional prezident olduğum dövrdə səslən-dirmişəm. İlk addım Cənub dəhlizinin perspektivlər-inin ətraflı araşdırılmasının təsdiqi olub. İŞ McKin-sey şirkəti ilə birgə yerinə yetirilib və sonradan BP tərəfindən dəstəklənib. Bu ideyanın inkişafına im-kan yaradan əsas məqamlardan biri Avropa İttifa-qının Komissiyasının sədri Joze Barroza ilə görüş-olub. Həmin vaxt o Bakıda səfərdə idi və Prezident İlham Əliyevlə Avropaya qaz ixracının potensial imkanlarına dair səmərəli müzakirələr aparırdı.

Fikrimcə, mənim ətraflı izahlarım Barroza ya pro-blemi daha yaxşı anlamaya kömək etdi və Avropa İttifaqı ilə əməkdaşlığın dərinləşməsinə gətirib çı-xardı, və bu Cənub qaz dəhlizi ideyasının reallaş-masına təkən verdi. Bununla əlaqədar əlavə edə bilərəm ki, Nabukko variantı deyil, Trans-Adriatik boru kəməri (TAP) qəbul olunanda Avropaya marşrut seçiminə dair çox əmək sərf etməli olduq. Tür-kiyədə Trans-Anadolu boru kəmərinin tikintisi də bu məsələdə mühüm rol oynadı. Amma həmin vaxt mən regiondakı fəaliyyətimi artıq başa çatdırı-mışdım və bu mühüm layihənin icrasında bilavasitə iş-tirak etmirdim.

İ.Quliyev. 2010-cu ildə siz "Şəfaq-Asiman" üzrə Azərbaycanla müqavilə imzaladınız. Bu, "Şahdəniz" üzrə müqavilənin imzalanmasından 14 il sonra baş verdi. Maraqlıdır ki, bir azərbaycanlı neft dərəcədə əhəmiyyətli sənədi BP beynəlxalq neft korporasiyasının adından imzalayıb. Bu da milli kadrların hazırlanmasında əməli irəliləyiş təmin edən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyev və İlham Əliyevin neft strategiyası-nın uğurunun göstəricisidir.

R.Cavanşir. Siz tamamilə haqlısınız. Qərbdə fəaliyyət göstərən neft şirkətində çalışmağa razılı-ğımın bir səbəbi də azərbaycanlıların ən çətin və-zifələri icra etməyə, hətta iri layihələrə rəhbərlik et-məyə qadir olduqlarını nümayiş etdirmək idi. "İnam"ın prezidentini kimi fəaliyyətə "Əsrin müqavi-ləsi" bağlandıqdan təxminən 4 il sonra, 1998-ci il-də başladım. Sonralar isə bir sıra yüksək vəzifələrdə çalışdım. Mütəxəssislərimizin yüksək hazırlıq səviyyəsi ilə fəxr edirəm. Bu amil şirkətin işində milli kadrların iştirak payını əhəmiyyətli dərəcədə artırmağa imkan verdi. Xüsusilə sevindirici haldır ki, tələbələrimdən çoxu hazırda yüksək rəhbər və-zifələrdə çalışır. Onların arasında Bakıda bir neçə regional vitse-prezident, BP-nin Mavritaniya və Senegal üzrə baş vitse-prezidenti, İraqda biznes rəhbəri və digərlərini sadalamaq olar. Tələbələr he-sab etdiyim Böyük Britaniyanın bir neçə ən uğurlu nümayəndəsini də qeyd edə bilərəm. Məsələn, Al-maniyada aparıcı neft şirkətinin baş vitse-prezi-denti və ya İngiltərədə qiymətli materialların hasi-latı və emalı üzrə iri şirkətin rəhbəri.

"Şəfaq-Asiman" üzrə danışıqları xatırlayarkən mən bir daha Prezident İlham Əliyevin rolunu vur-ğulamaq istəyirəm. Mənimlə görüşdən sonra ölkə başçısı danışıqların yekunlaşdırılması və müqavi-lənin imzalanması haqqında qərar verdi. Maraqlı-dır ki, bu hadisə BP-nin yeni rəhbərinin xaricə ilk səfəri zamanı 2010-cu il oktyabrın 7-də baş tutdu və onun fəaliyyətinin başlanğıcı üçün mühüm hə-diyyə oldu.

İ.Quliyev. Məlumdur ki, "Əsrin müqaviləsi" uzadılıb. Bu hadisəyə hazırlıqlar necə həyata keçirilib? Axı bütün bu işlər uzun illik çalışma və çətin danışıqlar tələb edirdi.

R.Cavanşir. Regional prezident olduğuma görə mən bu məsələni hər zaman diqqət mərkəzində saxlamışam. SOCAR-la çoxsaylı müzakirə və çətin danışıqlar aparılmağa necə gətirib gətirilmədi. Prezident İlham Əliyev çox gözəl anlayırdı ki, müqavilənin uzadılması zəruridir, bizim bu məsələyə dair görüş-lərimiz olub. Ölkə başçısı BP-də bu istiqamətdə iş-lərin gedişatı ilə maraqlanıb. Mən irəliləyişlər haq-qlında məlumat verirdim və nəticə haqqında da mə-ruzə etməyi söz verdim. Bu məsələyə dair son gö-rüşümüz 2012-ci ilin mayında baş tutdu. Mən gə-ləcək müzakirələr üçün təklifləri təqdim etdim. Prezi-dent razı qaldı və prosese başlamağı təklif etdi. Tə-əssüf ki, işlə əlaqədar Londona gətirdiyim görə mən bu prosesdə şəxsən iştirak etməmişəm, amma se-vinirəm ki, nəticədə sənəd imzalandı. Söhbətimiz bir qənaətimlə bitirmək istəyirəm: Prezident İlham Əliyev hər zaman neft və qaz müqavilələrinin inves-torları və operatorlarının davamlı dəstəklənməsinə diqqət yetirməseydi, Azərbaycan neft strategiya-sının uğuru mümkümsüz olacaqdı.

İ.Quliyev. Sizin təşəkkür edirik. Mən çox şey haqqında məlumatlandırdım və bir daha amin oldum ki, mehz neft strategiyası Böyük Zəfərə zəmin ya-ratdı, siyasi, iqtisadi və sosial uğurları təmin etdi. Azərbaycanın iqtisadi gücü zəngin təbii sərvətlərə, ilk növbədə karbohidrogen ehtiyatlarına əsaslanır və düzgün idarəetmədən asılıdır. Təbii ehtiyatlar heç vaxt özü özlüyündə həlledici rol oynamır. Bir çox ölkələrin təmsilində deyə bilirik ki, çox vaxt bu ehtiyatlar problem və faciələr yaradır, dövlətlərin inkişafına mane olur. Amma Azərbaycan xarici şir-kətlərlə, ilk növbədə BP ilə birgə iri səmayələrə yol açan dəqiq iqtisadi-siyasi inkişaf strategiyası hazırladı. Əsas amil bu sahənin ən yüksək texno-loji səviyyədə təchiz edilməsi idi. Bu gün Azərbay-canda neft və qazın kəşfiyyatı, hasilatı və nəqli çox az sayda dünya şirkətləri üçün alcatan olan intel-lektual və texnoloji səviyyədə həyata keçirilir.

Nəhayət, tarixdə şəxsiyyətin rolu. Bu, hamıya məlum olan aksiomdur. Ulu Öndər Heydər Əli-yevin düşüncələri və strategiyası uğurla icra edilir. Opponentləri ilə müqayisədə Prezident İlham Əli-yevin intellektual, psixoloji və iradə üstünlüyü mü-zakirə edilmiş və açıq-aydın görünür. Liderlər ara-sında danışıqlar hələ ki, hamıdan gizli saxlanılır, amma çıxış və müsahibələrin yüksək səviyyəsi, emosional əhval-ruhiyyə göz qabağındadır. Güzəl təhsil və dil biliyi, neft və qaz üzərində mürək-kəb danışıqlar zamanı əldə olunan iş təcrübəsi, dünya liderləri ilə çoxillik ünsiyyət təcrübəsi - bütün bu amillər dünya miqyaslı lider və siyasətçinin for-malaşmasına gətirib çıxardı. Çox sadə səsleşsə də, bugünkü Qələbəmiz Azərbaycan xalqı və onun liderinin haqlı və birmənalı qələbəsidir.

Noyabr ayının 2-də makromolekullar kimyası, neft kimyası, kimyəvi kinetika və kataliz sahəsində tanınmış alim, kimya elmləri doktoru, professor, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü Akif Həmid oğlu Əzizovun 80 yaşı tamam olub.

Akif Əzizov 1943-cü ildə Ağdərə rayonunun Umudlu kəndində müəllim ailəsində anadan olmuşdur. 1960-cı ildə Ağdərə rayon Çapar kənd orta məktəbini bitirdikdən sonra S.M.Kirov adına Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) kimya fakültəsinə daxil olmuşdur.

1964-cü ildə Akif Əzizov və bir qrup tələbə təhsildə fərqləndiklərinə görə, ADU-nin o vaxtkı rektoru akademik Ş.F.Mehdiyev və kimya fakültəsinin dekani, professor C.Ə.Hüseynovun təşəbbüsü ilə təhsillərini davam etdirmək üçün M.V.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinə göndərilmişdir. Akif Əzizov polimer kimyasının əsasını qoymuş akademiklər V.A.Kargin və V.A.Kabanovun tələbəsi olmuşdur. Yüksək vakuumda buxar fazasında maye azotla soyudulmuş, metal səthinə çökdürülmüş maqneziumun təsiri altında akrilonitrilin şüşə kristal faza-keçid temperaturlarında metilmetakrilatla birgə polimerləşmə reaksiyasını tədqiq etmişdir. Bu sahənin sonrakı inkişafı faktiki olaraq krikimya üsulu ilə metal-üzvi katalizatorların və onların əsasında özündə yüksək dispersləşmiş metal saxlayan yeni heterogen katalizatorların yaradılması ilə nəticələnmişdir.

1966-cı ildə Moskva Dövlət Universitetinin kimya fakültəsinin fərqlənmə diplomu ilə bitirərək "Yüksəkmolekullu birləşmələr kimyası" ixtisasına yiyələnmiş Akif Əzizovun əmək və elmi fəaliyyəti bilavasitə NKPI ilə bağlıdır. O, institutun direktoru akademik V.S.Əliyevin təklifi ilə aspiranturaya daxil olmuş və 1967-1970-ci illər ərzində keçmiş SSRİ EA A.V.Topçiyev adına Neft-Kimya Sintezi İnstitutuna (Moskva) məqsədli aspiranturaya ezam olunmuşdur. 1971-ci ildə namizədlik dissertasiyasını müvəffəqiyyətlə müdafiə edərək kimya elmləri namizədi elmi dərəcəsi almışdır.

O, 1970-1985-ci illərdə AMEA NKPI "Funksional oliqomerlər və mo-

nomerlər" laboratoriyasında kiçik və böyük elmi işçi vəzifəsində işləmiş, 1985-ci ildən "Metalkompleks katalizatorları" laboratoriyasına, 2003-2012-ci illərdə institutda bilavasitə onun təşəbbüsü ilə yaradılmış Neft-kimya proseslərində ion-mayeləri texnologiyaları şöbəsinə rəhbərlik etmişdir. 2012-ci ildən həmin şöbə Mono-merlər, oliqomerlər və kataliz şöbəsi adlandırılmış və o, 2014-cü ilə kimi bu şöbəyə rəhbərlik etmişdir. Bütün bunlarla yanaşı, Akif Əzizov 1987-2014-cü illərdə NKPI elmi işlər üzrə direktor müavini vəzifəsində çalışmışdır. Alim 2014-cü ildə AMEA-nın Polimer Materialları İnstitutuna direktor vəzifəsinə təyin olunmuş və 2016-cı ilə kimi bu vəzifədə çalışmışdır.

Akif Əzizov uzun illər apardığı məhsuldar tədqiqatların nəticələrini ümumiləşdirərək 1991-ci ildə doktor-

ların katalitik xassələrinin tədqiqi, dienlərin xətti və tsiklik oliqomerləşməsi və birgə oliqomerləşməsi üçün yeni homogen və heterogen metal-kompleks katalizatorların yaradılması və digər istiqamətlərdə inkişaf etdirilmişdir.

A.H.Əzizov aparılmış tədqiqatların nəticələrini təhlil edərək metal-üzvi kataliz sahəsi üçün geniş fundamental əhəmiyyətə malik yeni konseptual irəli sürmüşdür. Akademik A.H.Əzizov ilk dəfə olaraq oliqomerləşmə və polimerləşmə reaksiyalarında katalitik sistemlərin təsir mexanizmlərinin klassifikasiyasını tərtib etmiş və bununla da o vaxt elmi izahı olmayan və ilk baxışda bir-birinə zidd olan bir çox faktların izahını vermişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, akademik A. Əzizovun rəhbərliyi ilə kiçik bir qrupun əldə etdiyi elmi nəticələr böyük

sesləri üçün özündə bir neçə əsas və əlavə funksiyaları cəmləşdirən katalitik sistemlərin yaradılması istiqamətidir.

Alimin tədqiqatlarının növbəti mərhələsində bəzi yağ və yanacaq fraksiyalarının, bir sıra azeotrop qarışıqlarının (məs.əfir və spirt) ayrılma və seçici təmizlənmə prosesləri və neft fraksiyala-

Elmi axtarışlarda yaşanmış şərəfli alim ömrü

luq dissertasiyasını müdafiə etmiş və kimya elmləri doktoru elmi dərəcəsi almışdır. 1984-cü ildə keçmiş SSRİ Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən "Baş elmi işçi", 1992-ci ildə "Kimyəvi kinetika və kataliz" ixtisası üzrə professor elmi adına layiq görülmüşdür.

A.Əzizovun 2001-ci ildə AMEA-nın müxbir üzvü, 2014-cü ildə həqiqi üzvü seçilmişdir.

Akademik Akif Əzizovun elmi fəaliyyəti bir çox yeni elmi istiqamətlərin yaradılması və inkişafı ilə bağlı olmuşdur. Bunlardan hələ keçən əsrin 60-cı illərində akademik V.S.Əliyevin təşəbbüsü ilə NKPI-da başlanmış, neft-kimya sintezi proseslərində metalkompleks və metalüzvi katalizatorların təbiiqi istiqaməti olduqca perspektivdir.

Akademik A.Əzizovun bilavasitə rəhbərlik və ya əməkdaşlıq etdiyi mövzular və işlər üzrə tədqiqatlar əsas etibarilə metalkompleks və metalüzvi katalizdə istifadə oluna bilən bir sıra yeni homogen və heterogen keçid-metal komplekslərin sintezi, on-

şirkətlərin diqqətindən kənar qalmadı. Dünya neft-kimya məhsulları bazarlarının 35%-ni öz əlində saxlayan Səudiyyə Ərəbistanının SABIC Firmasının nümayəndələri NKPI ilə əməkdaşlıq müqaviləsi bağladı. Beynəlxalq patentlə müdafiə olunmuş bu tədqiqatlar son nəticədə SABIC Firması tərəfindən xətti olefinlər istehsalının təşkilinə yol açdı.

Keçən əsrin 70-ci illərinin ortalarında dünya praktikasında homogen metal-kompleks katalizatorların heterogenləşdirilməsi problemi üzrə tədqiqatlar başlandı. Keçmiş Sovetlər İttifaqında bu sahədə aparılan ilkin tədqiqat işləri çərçivəsində NKPI-də A.Əzizovun təklifi ilə başlanmış işlər də var idi. 1976-cı ildə NKPI-də dərc olunmuş tematik icmal SSRİ miqyasında bu sahədə tərtib olunmuş ilk icmal idi.

Akademik A.H.Əzizovun AMEA-nın müxbir üzvü Nazil Cənabəyov və bu sahədə tədqiqatlara rəhbərlik edən k.e.d. Füzuli Nəsirov ilə birgə işləyib hazırladığı digər bir orijinal istiqamət oliqomerləşmə və polimerləşmə pro-

seslərinin aromatik karbohidrogenlərdən və kükürlü birləşmələrdən təmizlənməsi üçün əlverişli ion-maye tipli ekstragenlər işləyib hazırlanmış, bir sıra neft-kimya proseslərində təbiiqi tövsiyə olunmuşdur. Tədqiqatların nəticələri nüfuzlu elmi nəşrlərdə çap olunmuş və Avrasiya patenti alınmışdır.

Akademik Akif Əzizov tərəqqipərvər bir alim idi. O, daim elmi axtarışlar aparmaqla yanaşı elmi-ictimai işlərdə də fəal iştirak etmiş, uzun illər NKPI-nin Elmi Şurasının üzvü, sədr müavini, kiçik Elmi Şuranın sədri olmuş, elmi seminarların rəhbəri və yüksək ixtisaslı gənc alimlərin yetişdirilməsi, onların namizədlik və doktorluq dissertasiyalarının müdafiəyə hazırlanmasında böyük xidmətlər göstərmişdir.

Akademik A.H.Əzizovun adı Amerikada nəşr edilən "Elmdə və texnikada kim kimdir" məlumat kitabçasına və İngiltərədə çap edilən "Beynəlxalq bibliografiya lüğəti"ndə daxil edilmişdir.

Akademik Akif Əzizovun həmkarları ilə birgə apardığı məhsuldar elmi-tədqiqat işləri Azərbaycanda və xa-

ricdə çap olunmuş 800-ə yaxın elmi və publisistik əsərdə, o cümlədən 6 monoqrafiya, müxtəlif kitablar, 79 müəlliflik şəhadətnaməsi və patentlərdə öz əksini tapmışdır. Onun tərəfindən kimya elminin yeni elmi istiqamətləri üzrə iri həcmli (500 GB-dan çox) elektron kitabxana və tərtib olunmuş, 100-dən çox məlumat toplusu hazırlanmışdır.

Akademik Akif Əzizovun rəhbərliyi ilə 19 fəlsəfə doktoru və 5 elmlər doktoru dissertasiya işlərini müvəffəqiyyətlə müdafiə etmişdir.

Akademik Akif Əzizov 1968-ci ildə SSSR-nin Elmlər Akademiyasının I dərəcəli diplomu, 1986-cı ildə "Əmək şücaəti" medalı, 2006 və 2013-cü illərdə AMEA-nın Fəxri Fərmanı, 2009-cu ildə Azərbaycanın Əməkdar Elm xadimi fəxri adı, 2010-cu ildə Azərbaycan Kütləvi-informasiya vasitələri işçiləri və Həmkarlar İttifaqının Rəyasət Heyəti tərəfindən "Xalqın nüfuzlu ziyalı" fəxri diplomu ilə təltif edilmiş, 2012-ci ildə Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkətinin Elm Fondu tərəfindən Kimya elmləri sahəsində layihələr müسابiqəsinin qalibi olmuş, Azərbaycan Respublikası "Avropa Neşr Mətbu Evi" mükafat komissiyasının qərarı ilə "Ən yaxşı vətənpərvər tədqiqatçı alim" qızıl medalı almış, EA017313 nömrəli Avrasiya patentinə görə İxtiraçılıq sahəsində Birinci Respublika müsabiqəsinin qalibi olmuş və Azərbaycan Respublikasının Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsinin Birinci dərəcəli Diplomunu, 2015-ci ildə Azərbaycan elminin inkişafında yüksək xidmətlərinə görə "Şöhrət" ordeni ilə təltif edilmişdir.

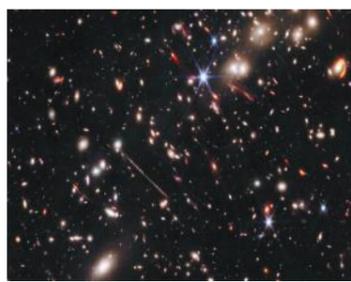
Taleyin ona bağışladığı parlaq istedadın və daimi fədakar işgüzarlığın vəhdəti sayəsində elmdə yüksək zirvələr əldə etmiş, həyatını Azərbaycanda kimya elminin inkişafına həsr etmiş görkəmli alim və nəcib insan akademik Akif Həmid oğlu Əzizovun əziz xatirəsi elmə, xalqa, Vətənə şərəfli xidmətin bariz nümunəsi kimi daim yaddaşlarda yaşayacaqdır.

Vaqif ABBASOV
AR Elm və Təhsil Nazirliyi,
NKPI-nin baş direktoru, akademik

Minəvər İBRAHİMOVA
AR Elm və Təhsil Nazirliyi, NKPI-nin
şöbə müdiri, k.e.d. professor

Kosmosda yeni yaranan qalaktikalar aşkar edilib

Keçən il fəaliyyətə başlayan "James Webb" kosmik teleskopu kainatın ən erkən qalaktikalarından bəziləri ilə bağlı əsaslı müşahidələr aparıb. Astronomlar yeni yaranan bu qalaktikalar haqqında daha geniş məlumatlar əldə ediblər və onları "yeniyetmələr" adlandırırlar.

Tədqiqatçılar kainatı formalaşdırın və təxminən 13,8 milyard il əvvəl - Böyük Partlayış hadisəsindən təxminən 2-3 milyard il sonra yaranan qalaktikalara diqqət yetiriblər. Tədqiqat zamanı 23 "yeniyetmə" qalaktikanın xüsusiyyətlərini mürəkkəb mənzərəsini çəkmək üçün onların kimyəvi tərkibindən yayılan müxtəlif dalğa uzunluqlarında işıq silindən edilən məlumatlar qiymətləndirilib.

İllinoys ştatının Şimal-Qərb Universitetinin fizika və astronomiya professoru Allison Strom deyir: "Bu "yeniyetmə" qalaktikaların çox unikal kimyəvi DNT-si var ki, bu da onların xeyli sayda ulduz əmələ gətirdiyini göstərir. Onlar artıq kifayət qədər böyüyüblər, lakin inkişaf prosesi hələ də davam edir".

Tədqiqatçıların fikrincə, onlar hələ tam formalaşan qalaktikalar kimi görünmür və ya hərəkət etmir. Karneqi rəsədxanalarında aparılan tədqiqatın rəhbəri Qven Rudi deyir: "Onlar bu zaman ərzində bəzi mühüm proseslərdən keçirlər, biz hələ bir çoxunu başa düşmürük və tezliklə daha yaxşı anlayacağı-mıza ümid edirik".

"Yeniyetmə" qalaktikaların ulduz əmələ gətirən bölgələrində aşkar edilən qaz bugünkü qalaktikalarda müşahidə ediləndən daha çoxdur və temperatur təxminən 13.350 dərəcə Selsidir. Onların tərkibində səkkiz element - hidrogen, helium, oksigen, azot, kükürd, arqon, nikel və silikon olduğu aş-

kar edilib. Allison Strom bildirir ki, bu qalaktikalarda oksigen olması diqqətləyicidir və o, həm də kainatda (hidrogen və heliumdan sonra) üçüncü ən çox yayılmış elementdir. Onun sözlərinə görə, onların tərkibində nikelin olması təəccüblüdür, çünki, hətta çox yaxın qalaktikalarda belə onu görmək müşkül olur. "Hidrogen və heliumdan daha ağır elementlər əsasən ulduzlarda əmələ gəldiyi üçün qalaktikaların nədən ibarət olduğunu bilmək bizə onların keçmişdə neçə ulduz əmələ gəldiyini və bunun nə qədər tez baş verdiyini öyrənməyə kömək edir", - deyir Strom bildirir.

2021-ci ildə istifadəyə verilən və keçən il məlumat toplamağa başlayan "James Webb" teleskopu ilkin kainat anlayışını yenidən formalaşdırır. Yeni araşdırma uzaq qalaktikaların kimyasını araşdırmaq üçün ondan istifadə edən CECILIA tədqiqatının ilkin nəticələrini təqdim edir.

Astronomlar qeyd edirlər ki, kosmik teleskopun ilk qalaktikalardan bəzilərinə görmək imkanı verməsi həyəcanvericidir, amma onlar haqqında çox şey söyləmək imkanı məhduddur.

Dövlət Mükafatları Komissiyası 2024-cü il üçün dövlət mükafatlarına əsərlərin (işlərin) qəbulunu elan edir

Azərbaycan Respublikasının Elm, texnika, memarlıq, mədəniyyət və ədəbiyyat üzrə Dövlət Mükafatları Komissiyası 2024-cü il üçün Dövlət Mükafatlarına əsərlərin (işlərin) qəbulunu elan edir.

Müvafiq sənəd və materiallar Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2010-cu il 8 fevral tarixli 212 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının Elm, texnika, memarlıq, mədəniyyət və ədəbiyyat üzrə Dövlət Mükafatları Komissiyasının Əsasnaməsi"ndə göstərilən qaydalara uyğun hazırlanmalı və 2024-cü il aprelin 1-dək Komissiyaya təqdim edilməlidir.

Dövlət Mükafatı Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olan müəlliflərə elmin, texnikanın, memarlığın, mədəniyyətin və ədəbiyyatın inkişafına mühüm töhfələr verən əsərlərə, fundamental və təbiiqi elmi araşdırmalara, dövlətçilik, iqtisadi inkişaf və digər sahələrdəki elmi kəşflərə və ixtiralara, qabaqcıl sənaye-texniki təcrübənin təbiiqinə və nəzəri tədqiqatlara, habelə yeni material və mexanizmlərin yaradılmasına görə verilir.

Əsərlər dövlət idarə və təşkilatları, ali təhsil, elmi-tədqiqat və layihə-konstruktor müəssisələri, ictimai və yaradıcı birliklər tərəfindən Dövlət Mükafatına təqdim olunur.

Fundamental və təbiiqi elmlərə aid əsərlər müvafiq elmi sularının, bədii əsərlər isə yaradıcı itifaqların qərarları əsasında Dövlət Mükafatına təqdim edilir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təsis edilən digər mükafatlara, eləcə də başqa ölkələrin dövlət mükafatlarına layiq görülmüş əsərlər Dövlət Mükafatına təqdim edilə bilməz.

Dövlət Mükafatı bir şəxsə bir dəfədən artıq verilməz. Bir müəllif eyni zamanda bir neçə əsərə görə Dövlət Mükafatı verilmir. Bir qurum tərəfindən Dövlət Mükafatına yalnız bir əsər təqdim edilə bilər.

Dövlət Mükafatları Komissiyasının ünvanı: AZ1066, Bakı şəhəri, Lermontov küçəsi, 68, Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti.
Əlaqə telefonu: 492-22-65.
E-mail: nk@nk.gov.az

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Arif Həşimov, Dilqəm Tağıyev, İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rəşad Əliyev, Tofiq Nağıyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Cəmil Əliyev, İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyn Şükürov

Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.
Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Tiraj: 2000

НАУКА

Сила в науке...
Низами Гянджеви

ELLM

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin orqanı

SCIENCE

Newspaper of the Presidium of the Azerbaijan National Academy of Sciences

Орган Президиума Национальной академии наук Азербайджана

№ 38 (1392)

Пятница, 24 ноября 2023 года

Газета выходит с 1984 года

В соответствии с глобальными вызовами

Ускоренно развивается цифровая электронная база обновляемой Академии наук

В Президиуме Национальной академии наук Азербайджана прошла встреча с руководителем Национальной академической сети и информационного центра (ULAKBİM) Совета по научно-технологическим исследованиям Турции (TÜBİTAK) Мехметом Миратом Сатоглу.

Открыв мероприятие вступительным словом, президент НАНА академик Иса Габибейли сообщил, что сотрудничество между Азербайджаном и Турцией развивается интенсивными темпами во всех сферах, в том числе, и в области науки. Руководитель НАНА подробно рассказал об обновлении в Академии наук научной электронной информационной сети за последний год в соответствии с глобальными вызовами современности и первых результатах этого процесса. Подчеркнув, что за счёт внутренних ресурсов в аппарате Президиума НАНА был создан отдел электронной академии, а в научных учреждениях ведомства - отделы электронных услуг, академик Иса Габибейли рассказал о предстоящих задачах.

Расширять научные связи

В частности, руководитель НАНА отметил, что расширены и развиваются по восходящей научные связи Национальной академии наук Азербайджана с Высшим советом по вопросам культуры, языка и истории имени Ататюрка, Академией наук Турции (TÜBA), (TÜBİTAK) и другими научными ведомствами братской страны.

Говоря о перспективах сотрудничества с (TÜBİTAK), академик Иса Габибейли подчеркнул необходимость в создании новых связей с функционирующей в составе Совета Национальной академической сетью и информационным центром (ULAKBİM).

Высоко оценив ознакомление руководителя ULAKBİM Мехмета Мирата Сатоглу с деятельностью отделов электронных услуг в ряде научных учреждений НАНА, академик выразил уверенность в том, что научные связи будут расширяться и в дальнейшем, а вскоре будут получены ожидаемые результаты. Руководитель Академии наук подчеркнул необходимость в создании офиса TÜBİTAK в НАНА.

Затем выступил заведующий отделом электронной академии аппарата Президиума НАНА доктор философии по математике, доцент Фа-

риз Имранов, который подробно рассказал о деятельности созданной в НАНА в начале этого года Цифровой электронной базы.

Отметив, что в течение нескольких месяцев в электронную базу был включен ряд научных журналов, в научных сетях и электронных платформах возросла регистрация ученых Академии наук и размещены их научные труды, вследствие чего возросло количество ссылок на них, Фариз Имранов рассказал о состоянии электронной науки в научно-исследовательских учреждениях и деятельности специализирующихся в данной сфере сотрудников, а также об освоении опыта международных платформ и предстоящих задачах.

Сотрудничество обоюдополезное

В своем выступлении руководитель Национальной академической сети и информационного центра (ULAKBİM) Совета по научно-технологическим исследованиям Турции (TÜBİTAK) Мехмет Мират Сатоглу подробно рассказал о сферах деятельности организации, которую он представляет, переведенных с языков мира изданиях, которые охватывают различные отрасли науки, работе научных журналов и поставленных перед ними требований, а также о проводимых мероприятиях и реализуемых внутри страны и за ее пределами проектах.

Назвав создание офиса TÜBİTAK в НАНА важным событием, Мехмет Мират Сатоглу добавил, что это ещё больше расширит связи представляемой им организации с Национальной академией наук Азербайджана, а также выразил уверенность в том, что вскоре издания НАНА будут интегрированы в цифровую научную платформу TÜBİTAK, целью которого является создание специальной научной базы с тюркским индексом.

Говоря о перспективах развития связей между научными ведомствами Азербайджана и Турции в новом русле, они выразили уверенность, что это сотрудничество принесет пользу ученым обеих стран, вследствие чего они смогут быстрее интегрироваться в мировое научное пространство, а также поделились своими мыслями и умозаключениями.

Отметим, что в мероприятии приняли участие члены Президиума НАНА, заведующие отделами аппарата президиума, руководители

научно-исследовательских учреждений, сотрудники отделов институтов, связанных со сферой электронной информации, программисты и молодые ученые.

Еще одно значимое событие в рамках НАНА - встреча академика Габибейли с руководителем ULAKBİM Мехметом Миратом Сатоглу.

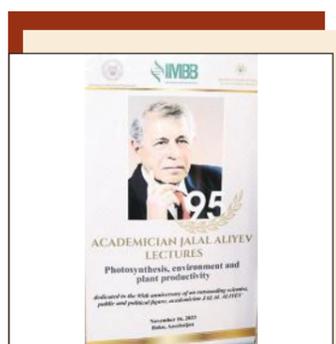
Продолжая лучшие традиции

Отметив, что в рамках широких возможностей, созданных главами наших государств, по восходящей развиваются и связи между НАНА и TÜBİTAK, руководитель главного научного ведомства страны добавил, что глава организации Хасан Мандал неоднократно посещал Академию наук, принимал участие в ряде встреч и конференций, в то же время во время визитов в Турцию руководство НАНА также посетило офис TÜBİTAK.

Академик Габибейли также напомнил, что в соответствии с Указом главы государства "О некоторых мерах по совершенствованию управления в области науки и образования в Азербайджанской Республике" в НАНА проводятся структурные реформы, и подчеркнул, что в сложившихся обстоятельствах необходимо подписать новый протокол о сотрудничестве между НАНА и TÜBİTAK, добавив при этом, что работы в данном направлении близятся к завершению.

Сказав, что в академии начат процесс по обновлению, нацеленный на продолжение исторических традиций НАНА и сохранение ее авторитета в современном мировом научном пространстве, академик Габибейли сообщил, что для увеличения количества цитирований создаются профили учёных в Google scholar и других базах, а также идет процесс присвоения статьям идентификатора DO.

Затем выступил руководитель ULAKBİM Мехмет Мират Сатоглу, который выразил удовлетворенность от визита в НАНА и поблагодарил академика Ису Габибейли за приглашение. Сказав, что в Азербайджане уделяется большое внимание развитию науки и образования, Мехмет Мират Сатоглу выразил заинтересованность в сотрудничестве с НАНА. Помимо этого, он рассказал об истории создания реестра электронной базы данных "DergiPark" центра ULAKBİM и требованиях, выдвигаемых к научным журналам.

Восхитительный мир фотосинтеза

стр. 10 ⇨

В память о великом мыслителе

стр. 11 ⇨

Право преобразует действительность

стр. 12 ⇨

China to hold 1st Belt and Road Conference on Science and Technology

стр. 12 ⇨

Ахмед Агаоглу и тюркский мир

Многогранная деятельность великого мыслителя свидетельствует о потенциале азербайджанского народа, взрастившего такого гения

В главном здании НАНА при совместной организации Президиума Академии наук и Института литературы имени Низами Гянджеви состоялась международная научная конференция "Ахмед Агаоглу и тюркский мир".

Открыв мероприятие вступительным словом, президент НАНА академик Иса Габибейли напомнил, что в 2022 году в турецком городе Бурсе при организации Международного фонда тюркской культуры и наследия и при участии министров культуры тюркских государств прошли "Дни города Шуша", на этом мероприятии Шуша была объявлена "Культурной столицей тюркского мира" на 2023 год.

Академик Габибейли сообщил, что в соответствии с Распоряжением Президента Азербайджанской Республики Ильхама Алиева "О мерах, связанных с объявлением города Шуша "Культурной столицей тюркского мира" на 2023 год" от 6 декабря 2022 года был разработан План мероприятий НАНА и реализованы соответствующие мероприятия. Сказав, что сегодняшняя конференция проходит в рамках указанного Плана мероприятий, академик добавил, что в конференции принимают участие известные учёные тюркского мира.

Верность идеям Ататюрка

Далее академик Габибейли отметил, что живший и творивший в конце XIX-начале XX века видный общественно-политический деятель и мыслитель Ахмед бек Агаоглу был одной из выдающихся личностей Азербайджана и всего тюркского мира, многогранная деятельность которого и в Азербайджане, и в Турции свидетельствует о потенциале азербайджанского народа, взрастившего столь гениального мыслителя.

Руководитель НАНА подчеркнул, что во время своего пребывания в Турции Ахмед бек Агаоглу продемонстрировал верность идеям Мустафы Кемала Ататюрка и стал одним из его соратников.

Кроме того, Ахмед бек Агаоглу, которого считают одним из основоположников идеологии тюркизма в Турции в начале XX века, прошел трудный путь в рядах партии "Единение и прогресс", сохранив выдержку и стойкость, а в начале XX века внёс огромный вклад в борьбу против армянского терроризма и влияния России.

Говоря о непоколебимом единстве президентов Азербайджана и Турции, образцовой модели государственности и азербайджано-турецком братстве, основа которого была заложена общенациональным лидером Гейдаром Алиевым, академик подчеркнул, что Ахмед бек Агаоглу мечтал увидеть нашу республику независимой, а сегодняшняя конференция проходит в Азербайджане, полностью восстановившем свой суверенитет, и это говорит о том, что мечты видного общественно-политического деятеля сбылись.

Формируя идеологию тюркизма

Академик Иса Габибейли отметил, что на днях вышла в свет книга доктора философии по филологии доцента Шахбаза Шамыоглу, посвященная среде и прозе Ахмед бека Агаоглу, и добавил, что материалы, собранные в указанном труде, являются ценным источником для изучения многих страниц нашей истории.

Затем доктор исторических наук, профессор Диляра Сеидзаде рассказала об общественно-политической деятельности Ахмед бека Агаоглу. Она сообщила, что в своей научной деятельности она большое место уделяет исследованиям по истории Азербайджана начала XX века, в ходе которых познакомилась с творчеством ряда личностей, в том числе Ахмед бека Агаоглу.

Учёный отметила, что выдающийся общественно-политический деятель внёс исключительный вклад в развитие Азербайджана и Турции, а также в создание организации "Дифаи".

Далее на конференции выступили руководитель Общественной организации "Исследовательский центр Ахмеда Агаоглу" доктор философии по искусствоведению Нияр Ахундова, преподаватель Лондонской школы экономики профессор Ясемин Гиритли Инджеоглу, бывший советник Министерства национального просвещения Турции Омер Озджан и заведующий отделом Института литературы доктор филологических наук Никпур Джаббарлы, которые говорили о заслугах великого мыслителя Ахмед бека Агаоглу в формировании идеологии тюркизма и о месте, которое он занимает в истории науки и культуры Азербайджана и Турции.

Восхитительный мир фотосинтеза

В НАНА состоялись чтения академика Джалала Алиева

16 ноября при организации Отделения биологических и медицинских наук (ОБМН) НАНА и Института молекулярной биологии и биотехнологий Министерства науки и образования Азербайджана состоялись чтения академика Джалала Алиева на тему "Фотосинтез, окружающая среда и продуктивность растений", посвященные 95-летию юбилею видного ученого и общественно-политического деятеля академика Джалала Алиева.

В мероприятии приняли участие президент НАНА академик Иса Габибейли, вице-президент НАНА академик Ирада Гусейнова, советник НАНА академик Гариб Мамедов, генеральные директора научных учреждений и организаций, которые входят в состав ОБМН, члены отделения, сотрудники Научно-исследовательского института земледелия Минсельхоза, член Международной академии наук Шелкового пути почетный профессор Центра биологических исследований (город Сегед, Венгрия), приглашенный профессор Остравского университета Гьозо Гараб, а также молодые учёные.

Автор новых научных направлений

Мероприятие проходило в Институте молекулярной биологии и биотехнологий. Открывая его, академик Габибейли сообщил, что академик Джалал Алиев внёс огромный вклад в становление и развитие новых направлений биологии в стране, добился серьезных результатов во всех сферах своей деятельности и всегда ответственно относился к науке, общественной среде и людям.

Сказав, что развитие в республике таких отраслей, как биоинформатика, молекулярная биология и фотосинтез, связано с именем академика Джалала Алиева, руководитель НАНА подчеркнул, что видный ученый поднял биологическую продуктивность от практической деятельности до высокого научно-прикладного уровня, и это является одной из его важных заслуг. "Научные идеи и теории академика Джалала Алиева, - отметил глава НАНА, - ещё при его жизни стали достоянием, которое служило народу. Важные научные результаты, полученные под руководством Джалала Алиева, проходили испытание на широких посевных площадях Азербайджана, в результате чего была достигнута большая урожайность".

По словам академика Габибейли, ученый-биолог внёс весомый вклад в развитие институтов ботаники, молеку-

лярной биологии и биотехнологий, а также НИИ земледелия Минсельхоза, ученики его научной школы и сегодня успешно работают в этих учреждениях и служат развитию отечественной науки. Академик добавил, что одним из качеств, которыми обладают кадры, подготовленные в научной школе Джалала Алиева, является то, что все они - знатоки тех отраслей, которыми занимаются.

Идеи Джалала Алиева живут и сегодня

Руководитель НАНА сообщил, что выдающийся ученый отличался своим характером и в общественно-политической среде, всегда оставался верен нашей государственности, азербайджанству, идеалам Гейдара Алиева, оказал важную поддержку великому лидеру при спасении страны от хаоса в переходный период.

Отметив особую роль Джалала Алиева и в развитии Академии наук, президент НАНА подчеркнул, что, будучи членом Президиума НАНА и академиком-секретарем Отделения биологических наук, видный ученый принимал непосредственное участие в принятии необходимых для развития науки решений.

В заключение своего выступления академик Иса Габибейли добавил, что идеи Джалала Алиева живут и сегодня благодаря деятельности его учеников, в свете идеалов видного ученого продолжается подготовка будущих научных кадров республики.

Затем с докладом "Вклад академика Джалала Алиева в развитие науки о фотосинтезе: от фундаментальных принципов до управления процессами урожайности" выступила вице-президент НАНА, генеральный директор Института молекулярной биологии и биотехнологий академик Ирада Гусейнова.

Фундаментальная база плюс полевые исследования

Говоря о жизни и деятельности видного ученого, она отметила, что кандидатская диссертация Джалала Алиева "Влияние микроэлементов на развитие и урожайность пшеницы" и докторская диссертация "Фотосинтетическая деятельность, минеральное питание и продуктивность растений" посвящены решению серьезных научных проблем. Сказав, что одной из важных заслуг выдающегося ученого является формирование в Азербайджане новой научной теории в области сельскохозяйственной биологии и селекции растений, академик Гусейнова добавила, что учёный объединил фундаментальную науку и полевые исследования, что позволило впервые создать и применить экспериментальным путем новые сорта интенсивного типа. "С именем Джалала Алиева, - подчеркнула она, - связано изучение свойств фотосинтеза и особенностей наследственности растений и, самое главное, проведение целенаправленных комплексных селекционных работ по созданию близких к "идеальному" типу сортов.

Сказав, что по инициативе Джалала Алиева в республике начали развиваться такие направления биологии, как молекулярная биология, молекулярная генетика, геновая инженерия и клеточная биотехнология, математическая биология, компьютерная биология и биоинформатика, докладчик добавила, что ученики академика сегодня работают в престижных университетах мира.

Далее профессор Гьозо Гараб выступил с посвященным академику Джалалу Алиеву докладом "Восхитительный мир фотосинтеза, от которого зависит вся жизнь и будущее человечества на Земле".

Комиссия по государственным премиям объявила прием произведений (трудов) на соискание государственных премий за 2024 год

Комиссия по государственным премиям в области науки, техники, архитектуры, культуры и литературы Азербайджанской Республики объявляет прием произведений (трудов) на соискание государственных премий за 2024 год.

Соответствующие документы и материалы должны быть подготовлены в соответствии с правилами, указанными в "Положении Комиссии по государственным премиям в области науки, техники, архитектуры, культуры и литературы Азербайджанской Республики", утвержденном Указом Президента Азербайджанской Республики от 8 февраля 2010 года номер 212, и представлены в комиссию до 1 апреля 2024 года.

Государственная премия предоставляется авторам, являющимся гражданами Азербайджанской Республики, за произведения, фундаментальные и прикладные научные исследования, вносящие важный вклад в развитие науки, техники, архитектуры, культуры и

литературы, научные открытия и изобретения в области государственности, экономического развития и других сферах, применение передового производственно-технического опыта и теоретические изыскания, а также создание новых материалов и механизмов.

Произведения представляются на соискание Государственной премии государственными управлениями и организациями, высшими учебными заведениями, научно-исследовательскими и проектно-конструкторскими учреждениями, общественными и творческими объединениями.

Труды, относящиеся к фундаментальным и прикладным наукам, представляются на соискание Государственной премии решениями соответствующих ученых советов, а художественные произведения - творческих союзов.

Произведения, удостоенные других премий, учрежденных Президентом Азербайджанской Республики, а также государственных премий других стран, не могут быть представлены на соискание Государственной премии.

Государственная премия не может быть предоставлена одному и тому же лицу более одного раза. Одному и тому же автору не предоставляется Государственная премия одновременно за несколько произведений. Одна и та же структура может представить на соискание Государственной премии только одно произведение.

Адрес Комиссии по государственным премиям: AZ 1066, город Баку, улица Лермонтова, 68, Кабинет Министров Азербайджанской Республики.

Контактный телефон: 492-22-65. E-mail: nk@nk.gov.az

В память о великом мыслителе

300-летие со дня рождения выдающегося туркменского поэта Махтумкули Фраги отметили в Институте рукописей

В Институте рукописей имени Мухаммеда Физули НАНА состоялась Международная научная конференция, посвященная 300-летию юбилею гениального мыслителя и поэта тюркского мира Махтумкули Фраги. Мероприятие было организовано посольством Туркменистана в Азербайджане и двумя академическими структурами - институтом рукописей и литературы.

"Найденный в Азербайджане поэтический диван (сборник) внес большой вклад в литературные связи двух народов. В нашей стране с большим уважением относятся к памяти и творчеству выдающегося туркменского поэта Махтумкули Фраги, регулярно проводятся конференции и мероприятия", - сказал президент НАНА Иса Габиббейли на открытии конференции.

Генеральный директор Института рукописей академик Теймур Керимли подчеркнул, что богатое литературное наследие Махтумку-

ли Фраги широко изучается в Азербайджане. Академик добавил также, что Азербайджан является вторым крупным центром по изу-

чению творчества туркменского поэта.

Чрезвычайный и Полномочный посол Туркменистана в нашей

стране Гурбанмаммет Эльясов выразил благодарность за внимание, оказанное Азербайджаном творчеству великого сына туркменского народа. Говоря о туркмено-азербайджанских отношениях, связанных общими духовными ценностями и религиозно-культурными корнями, дипломат подчеркнул, что будет поддерживать дальнейшее расширение отношений между двумя братскими странами.

Далее был продемонстрирован документальный фильм о Махтумкули Фраги производства студии "Туркменфильм" имени Огуз Хана. Затем заведующий научно-исследовательской лабораторией тюркологических исследований Бакинського государственного университета доктор филологических наук, профессор Рамиз Аскер представил книгу "Махтумкули. Избранные произведения" в своем переводе.

Право преобразует действительность

Фундаментальные проблемы права в разработках академика Джангира Керимова

Общезвестно, что Азербайджан богат своими природными контрастами - это и Каспийское море, и покрытые льдом вершины Кавказа, и пустынные степи и субтропические леса. О богатом же культурном наследии нашей страны свидетельствуют не только древние наскальные рисунки или караван-сарай Шелкового пути, но и знаменитые деятели науки и искусства, родившиеся в нашей стране.

Одним из них, конечно же, является российский юрист азербайджанского происхождения доктор юридических наук, профессор Джангир Аббасович (Али-Аббасович) Керимов. Скупые сведения из интернет-пространства Википедии излагают нам, что он родился в городе Баку 18 июля 1923 года, является советским и российским правоведом, доктором юридических наук, профессором. Также он являлся членом-корреспондентом АН СССР (1966) и РАН (1991), академиком Академии наук Азербайджана (1967), лауреатом Государственной премии Азербайджанской ССР (1980), главным научным сотрудником Института социально-политических исследований РАН, членом Отделения общественных наук РАН.

В состоянии становления и развития

Академик Джангир Керимов - один из известнейших специалистов по философским проблемам юридической науки, социального планирования и управления, теории государства и права. Им написано более 800 научных статей и брошюр, 40 индивидуальных монографий. В его работах исследуются вопросы общей теории права, в том числе, такие важные аспекты, как социология и философия права.

Научные труды ученого глубоко освещают темы комплексной профилактики правонарушений, социального управления и планирования. Философия права не входит в общую теорию права, а обозначает ей направления познания права, методологию права, формулирует подходы и фундаментальные проблемы права, ищет пути их решения. Тогда получается, что в предмет философии права входят основополагающие вопросы правового бытия, сущности права, методологии познания права, ценностей права, осознания права, логики права, места человека в правовых отношениях.

В свою очередь, академик Д.А. Керимов шел к философии права от юриспруденции, показав пример оригинального соединения философии и права. На наш взгляд, современная философия права в настоящее время находится в состоянии становления и развития.

Неоспоримый вклад

Такое утверждение обуславливается тем обстоятельством, что авторы того или иного учебника или учебного пособия по данной дисциплине по-разному определяют их содержание, зачастую ориентируясь на свои научные интересы.

Если сравнивать подобные работы по теории государства и права, то, несмотря на научный плюрализм, наблюдается однообразие рассматриваемых тем: понятие государства и права, их признаки, функции, формы и так далее. И, конечно же, академик Д.А. Керимов внес свой неоспоримый вклад в дело становления и развития современной философии права.

Если обратиться к официальному сайту Российской академии наук (РАН), то можно проследить эволюцию трудов академика Д.А. Керимова как советского периода, так и постсоветского времени. Среди таковых отметим следующие работы "мэтра" отечественной юриспруденции: Законодательная деятельность Советского государства (Основные принципы и организационные формы). - М., 1955; Свобода, право и законность. - М., 1960; Кодификация и законодательная техника. - М., 1962; Философские проблемы права. - М., 1972; Общая теория государства и права: предмет, структура, функции. - М., 1977; Конституция СССР и развитие политико-правовой теории. - М., 1979; Философские основания политико-правовых исследований. - М., 1986; Культура и техника законодательства. - М., 1991; Основы философии права. - М., 1992; Проблемы общей теории прав и государства" в трёх томах. Т. 1 - Социология права. - М., 2001; Т. 2 - Философия права. - М., 2002; Т. 3 - Правовое государство. - М., 2003; Методология права: Предмет, функции, проблемы философии права. - М., 2003; Проблемы общей теории права и государства. В трёх томах. - Тюмень, 2005; Избранные произведения" в трёх томах. - М., 2007.

Основа идеологии - наследие лидера

Среди наград последних лет жизни легендарного академика следует отметить премию РАН имени А.Ф. Кони, которой он был награжден в 2009 году за работу "Избранные произведения" (в трёх томах).

В 2012 году Джангир Керимов за вклад в развитие юридической науки России был удостоен высшей юридической премии страны "Юрист года", вручение которой стало главным событием Дня юриста - праздника, ежегодно отмечаемого в России 3 декабря. Эта высшая профессиональная премия вручалась Ассоциацией юристов России за значительный вклад в формирование правового государства, укрепление правопорядка, защиту прав и интересов граждан, за вклад в развитие юридической науки.

Как утверждалось выше, Азербайджан подарил миру многих великих деятелей культуры, политики и науки, получивших всеобщее признание. А когда один из таких великих деятелей начинает опекать другую величину в своей сфере деятельности, это заслуживает отдельного упоминания. Конечно же, речь идет об опеке общенационального лидера Гейдара Алиева над академиком Джангиром Керимовым. Основа нашей современной идеологии - прежде всего в наследии великого лидера Г.А. Алиева, патриотизме как части исторической памяти, в рациональной трактовке и развитии его идей уже в новых условиях.

Вопрос этот отнюдь не прост. Мир меняется, и будет меняться все быстрее, а идеи Гейдара Алиева, составляющие суть и смысл нашей идеологии, объединяющей прошлое и настоящее, проясняют глубинные мотивации к знанию и жизнедеятельности граждан. Мыслящий человек всегда задумывается о жизни, о судьбе, о том, как провести ответственные ему в этом мире дни.

Фактор общественной и частной жизни

В своих работах ученый отмечал, что основы права заложены именно в существующих правоотношениях, общественной жизнедеятельности. Право, с точки зрения Д. А. Керимова, "это не только юридический, но и социальный феномен."

Оно определяется, в конечном счете, экономическими отношениями, испытывает на себе прямое воздействие политики, морали, культуры, - одним словом, всей духовной жизни общества". Как общественные отношения влияют на нормы права, так и нормы права, в свою очередь, влияют на социальную реальность. Право преобразует действительность с целью достижения общественного прогресса. Однако право, утверждал ученый, не есть правовой порядок, так как правопорядок есть конечная цель права.

Академик Д.А. Керимов подчеркивал, что правовые предписания реализуются, воплощаются в регулируемых общественных отношениях. Само действие права растворяется в общественной жизни, действует через правовые принципы, правовую политику, правосознание, правоотношения, законность и т.д. Можно сказать, что академик Д.А. Керимов поддерживал идею, что право есть фактор общественной и частной жизни. К проявлениям права ученый относил процесс правообразования и правотворчества, характер самих правовых норм, ненормативных правовых предписаний и иных правовых актов, их восприятие, уяснение и оценку людьми, этапы правореализации, результаты правового регулирования общественных отношений, укрепление законности и правопорядка, воспитание членов общества в духе правовой культуры.

Навсегда в истории науки

Другими словами, к проявлениям права, с точки зрения Д.А. Керимова, можно отнести всё, что имеет правовой характер. Также ученый одним из первых начал исследовать возможности и проблемы использования компьютерной техники в сфере управления и права. Значительное внимание уделял комплексной профилактике правонарушений, культуре законодательства и т.д.

В области социологии он долгое время возглавлял творческие коллективы по подготовке методических рекомендаций для разработки планов социального развития производственных коллективов, отраслей народного хозяйства и городов.

К приятным для нас событиям его автобиографии можно причислить и родившегося в 1963 году сына Александра, который пошел по стопам именитого отца и стал доктором юридических наук, профессором РАНХиГС и МГУ.

В памяти всех, кто работал с Джангиром Аббасовичем, учился у него, сотрудничал с ним, он останется творческим, жизнеутверждающим, деятельным и доброжелательным коллегой, учителем и плодотворным ученым, чьи идеи и дела навсегда останутся в истории науки и нашей памяти.

Скончался легендарный ученый 22 февраля 2015 года в Москве, где и похоронен на Троекуровском кладбище. На его учебниках и научных трудах выросли целые поколения политиков и юристов России и Азербайджана. Светлая и добрая память остается в душах тех, кто близко знал Джангира Аббасовича или знаком с его выдающимися трудами.

Габиль ГУРБАНОВ,
председатель Независимого профсоюза НАНА
доктор юридических наук, профессор

В поисках точек соприкосновения

Российские физиологи планируют активнее сотрудничать с азербайджанскими коллегами

Одним из приоритетов деятельности учреждений и институтов НАНА и Министерства науки и образования остается международное сотрудничество. И яркое тому подтверждение - участие зарубежных исследователей в масштабных научных форумах, проводимых в Баку.

На одном из недавних научных мероприятий, а именно - международной конференции "Физиология и профессиональные патологии органа зрения: фундаментальные и прикладные аспекты" и состоявшейся в ее рамках VI конгрессе физиологов Азербайджана - приняла участие замдиректора по научной работе Института физиологии имени И.П.Павлова Российской академии наук, она же - главный научный сотрудник лаборатории физиологии движений доктор биологических наук Татьяна Мошонкина.

Отметим, что российский исследователь является автором более ста научных публикаций, монографий и методических пособий, пятнадцать патентов.

Работа бакинской конференции протекала в пяти панельных секциях, д-р Мошонкина представила свой доклад на панельном заседании, тематикой которого была клиническая физиология, молекулярная и трансляционная медицина. А интервью корреспонденту нашей газеты она дала в перерывах между заседаниями, в кулуарах конференции во время кофе-брейка.

- Обозначьте, пожалуйста, сферу ваших основных научных интересов.

- Нейрофизиология, управление движением, физиология локомоции, спинной мозг, модуляция активности спинальных нейронных сетей, электрофизиология.

Сотрудничество возможно, и даже необходимо

- Что вас связывает с азербайджанскими физиологами?

- На конференцию меня пригласили как ученого и в какой-то степени как представи-

теля администрации нашего института: мы планируем взаимодействовать с вашим Институтом физиологии имени академика Гараева. Правда, мы пока не подписали никаких документов, пока только определяем ориентиры, ищем точки соприкосновения, в каких именно сферах возможно наше сотрудничество. Возможно, это будет геронтология, физиология или нейрохимия.

- Чему был посвящен ваш доклад?

- Трансляции результатов физиологических исследований в практическую медицину. Я рассказывала о том, как получение новых знаний в области физиологии движений можно переносить в клинику и решать очень сложные проблемы.

- Какие именно?

- К примеру, я рассказывала о стимуляции спинного мозга у человека, о том, что мы доказали наличие в спинном мозге человека генератора шагательных движений, воздействие

на который способно вызывать произвольные движения. Сначала апробировали все это на лабораторных животных, затем применили для пациентов с травмой спинного мозга.

Новизна работы

- Метод стимуляции спинного мозга для человека был разработан достаточно давно. В чем новизна вашей работы?

- Конечно, этот метод был разработан еще в 60-е годы прошлого века для купирования болей, которые невозможно уменьшить никакими другими способами. Метод состоит в том, что на поверхности спинного мозга фиксируют электроды, при электрической стимуляции спинного мозга боль исчезает или уменьшается.

В лабораторных исследованиях на животных было доказано, что если стимулировать спинной мозг либо электрическим током, либо химическими раздражителями, то можно вызывать движения конечностей, похожие на ходьбу. Эти результаты позволили утверждать, что у животных в спинном мозге есть генератор шагательных движений. Перед исследователями стояла задача узнать, есть ли в спинном мозге человека такой генератор.

- Как вы решили эту задачу?

- Была использована электрическая стимуляция спинного мозга у пациентов с травмой спинного мозга в грудном отделе (естественно, с разрешения всех соответствующих органов и самих пациентов). При стимуляции поясничного утолщения спинного мозга у таких пациентов зарегистрировали произвольные движения, похожие на ходьбу.

Кроме того, я рассказала о том, что в лаборатории нашего института мы разработали неинвазивный метод стимуляции спинного мозга, не требующий хирургической операции - электроды фиксируют на коже над позвоночником. Я участник этих исследований и соавтор изобретений, которые были сделаны под руководством известного физиолога членкора РАН Юрия Герасименко.

Интересны и тема, и постановка задачи

- В чем суть метода?

- Мы применили электрические импульсы сложной формы, которые позволяют использовать для стимуляции токи большой интенсивности - такие, чтобы ток проник через кожу, мышцы и позвоночник и дошел до спинного мозга, но при этом не вызывал боли и даже дискомфорта у человека. Такими импульсами можно накожными электродами стимулировать спинной мозг человека и вызывать произвольные движения ног. Позднее мы научились управлять процессами сгибания и разгибания ног, облегчать ходьбу у людей, перенесших инсульт.

- Чье выступление на бакинской конференции произвело на вас впечатление?

- Доклад ученого из Института физиологии доктора биологических наук Арифа Мехтиева, посвященный тому, как антитела влияют на когнитивные функции (память и обучение). Необычны и сама тема, и постановка задачи, и результаты исследования.

- Татьяна Ромульевна, вы впервые в нашей стране?

- В работе научной конференции, которая проходит в Баку, я принимаю участие в первый раз. Но я имею непосредственное отношение к Азербайджану. Моя мама - уроженка Баку, из семьи молукан, имеющей корни в исмайлынской Ивановке. В детстве меня довольно часто привозили в Баку. После окончания института в Баку маму по распределению отправили строить Волжскую ГЭС, где она встретила моего отца, вышла замуж. Я родилась в городе Волжском. В общей сложности в вашей стране мои предки проживали с XVII века, а в Баку - с начала XX-го, на бывшей улице Чапаева. Сейчас уже почти никого из них нет - мои дяди, тети, бабушки, дедушки, прабабушка, прадедушка покоятся на кладбище в Говсане. И когда мне случается бывать в Баку, даже при страшном цейтноте, я обязательно посещаю это кладбище.

Галия АЛИЕВА

Важная задача для ученых

На конгрессе обсуждались история, культура, искусство, язык и литература тюркских народов

VI Международный конгресс культуры, искусства и литературы был организован Институтом архитектуры и искусства (ИАИ) НАНА, турецким Институтом экономического развития и социальных исследований (IKSAD), Университетом Сельчук в Конье и Нахчыванским государственным университетом (НГУ).

Выступивший на церемонии открытия конгресса гендиректор Института архитектуры и искусства член-корреспондент НАНА, профессор Эртегин Саламзаде отметил, что глубокое изучение культуры, искусства, языка и литературы тюркских народов, имеющих древнюю историю, является одной из важных задач для ученых.

Далее выступили руководитель Государственной консерватории "Дилек Сабанджи" профессор Дилек Зеренлер, директор IKSAD Мустафа Летиф Эмек, завкафедрой факультета искусств НГУ доктор искусствоведения Инара Магеррамова, сотрудник ИАИ профессор Ирада Кочарли и главный координатор IKSAD по Азербайджану Эльван Джафаров.

Отметим, что на пленарных заседаниях обсуждались история, культура, искусство, язык и литература тюркских народов, а также исследования, проводимые в этих областях.

China to hold 1st Belt and Road Conference on Science and Technology

The first Belt and Road Conference on Science and Technology Exchange will take place in Southwest China's Chongqing municipality from Nov 6 to 7, Xinhua reports citing the State Council Information Office. The conference will focus on inter-governmental cooperation in science and technology, people-to-people exchanges in science and technology, industrial innovation and development, paradigm change in scientific research, future medicine, open science, and big data.

The conference will set up five major sections, including the opening ceremony, the Belt and Road Initiative (BRI) sci-tech innovation ministerial meeting, theme activities, roundtables and results display, and tech main activities.

Over 300 foreign participants from more than 70 countries and international organizations have been invited to attend the conference, including Nobel Prize winners, academicians, experts, scholars, and university presidents, said Zhang Anjiang, vice mayor of Chongqing. China's academicians, university presidents, scientific research institutions, and representatives of key enterprises will also attend the conference, he added.

China has signed intergovernmental science and technology cooperation agreements with more than 80 BRI partners, jointly building a comprehensive, multi-level, and

wide-ranging science and technology cooperation pattern, said Vice Minister of Science and Technology Zhang Guangjun.

China will adopt more measures to promote international scientific and technological exchanges and cooperation and accelerate the building of an open innovation ecosystem with global competitiveness, Zhang said.

The conference is co-sponsored by the Ministry of Science and Technology, Chinese Academy of Sciences, Chinese Academy of Engineering, China Association for Science and Technology, Chongqing Municipal People's Government, and Sichuan Provincial People's Government.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев, Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев, Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Джамиль Алиев, Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001, ул.Истиглалийят, 30, Президиум НАНА
e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000